

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o krajowych zakładach naukowych rolniczych
tudzież o gorzelnii i folwarku w Dublanach.

Wysoki Sejmie!

Załatwiając sprawozdanie komisji gospodarstwa krajowego w przedmiocie krajowych zakładów naukowych rolniczych w Dublanach powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 24. stycznia r. 1896 następujące uchwały:

1) Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z dnia 13. grudnia r. 1895 l. 80.778 o krajowych zakładach rolniczych w Dublanach, tudzież o gorzelnii i folwarku dublańskim.

2) Sejm uchyla dotychczasowe postanowienie o przyznawaniu dodatków pięcioletnich członkom grona nauczycielskiego szkoły wyższej dublańskiej i rozporządza co następuje:

Dodatek pięcioletni nadaje Wydział krajowy każdemu z członków grona nauczycielskiego krajowej wyższej szkoły rolniczej w Dublanach, podług stopy oznaczonej etatem płac, skoro tenże pełnił na jednej i tej samej posadzie służbę przez 5 lat nieprzerwanie. Dodatek pięcioletni nie może być udzielony na tej samej posadzie częściej jak 5 razy t. j. za 25 lat nieprzerwanej służby. Dodatek ten stanowi część płacy i będzie doliczony do stałej płacy przy wymiarze emerytury.

Służba pełniona przy innych szkołach niekrajowych, chociażby przyjętą była do emerytury, nie będzie policzoną przy wymiarze dodatku pięcioletniego.

3) Sejm ustanawia następujący etat administracyjny w szkołach rolniczych dublańskich:

a) kasyer rachmistrz otrzymuje wolne pomieszkание i pobiera:	
roczną stałą płacę	1.200 zł.
dodatek pięcioletni	150 „
b) sekretarz w biurze dyrekcji otrzymuje wolne pomieszkание i pobiera:	
roczną stałą płacę	1.000 zł.
dodatek pięcioletni	120 „

Funkcyonaryusze ci są urzędnikami krajowymi z prawami objętymi ustanową służby krajowej i statutem emerytalnym.

4) Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby na najbliższej sesji sejmowej przedłożył stanowczy wniosek w celu zaradzenia brakowi pomieszkań dla pp. profesorów dublańskich.

W sprawozdaniu poniżej umieszczonem a omawiającem kolejno czynności odnoszące się do naukowych zakładów dublańskich, przedstawia także Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi, w jaki sposób wykonał polecenia, mieszczące się w powyższych uchwałach.

Szkoła wyższa.

W zeszłorocznem sprawozdaniu o tej szkole, przedłożonem Wysokiemu Sejmowi wskazał Wydział krajowy tak na te zmiany, które już wprowadził w organizacyi z chwilą zaprowadzenia internatu, jakoteż i na te, które w dalszym ciągu dla dopeł-

nienia całości wprowadzić zamierzył. Mianowicie podniósł tam był Wydział krajowy, że cały tok nauki w teraźniejszej organizacji jest odpowiedni, że wprowadzony na I. i II. roku przymus egzaminowy, wskazany w każdej szkole, mającej na celu zawodowe wykształcenie, zniewała młodzież do równomiernej systematycznej nauki we wszystkich przedmiotach obowiązkowych, że zatem w tym kierunku zrobiono, co było wskazanem ze względu na cel szkoły i zadanie, jakie ma spełniać. Natomiast wskazał Wydział krajowy na potrzebę reformy egzaminu głównego, który wobec zmian wprowadzonych w powyższym kierunku okazał się w dotychczasowej formie niedostatecznym, gdyż nie dawał dokładnego obrazu całości wiedzy kandydata. Przystąpił zatem Wydział krajowy w bieżącym roku do zmiany postanowień o tym egzaminie, nie ograniczył się jednak tylko do tego, lecz poddał równocześnie rewizji przepisy, wydane dla uczniów szkoły wyższej z chwilą wprowadzenia internatu, gdyż dwuletnie doświadczenie pouczyło, że w pewnych postanowieniach należałoby wprowadzić modyfikacje, w innych obostrzenia.

Rezultatem tego było, że zaostrzono przepisy dotyczące frekwencji, unormowano warunki przejścia z roku na rok, oddzielono egzamin główny, który każdy uczeń kończący szkołę ma zdawać od egzaminu dyplomowego, który dopiero ukończony uczeń po nabyciu dostatecznej praktyki może zdawać, wreszcie określono dokładnie tok egzaminu głównego dzieląc go na dwa stadya: na egzamin pisemny klauzurowy i ustny. Zarazem wprowadzono w regulaminie internatowym pewne modyfikacje, wskazane dwuletnią praktyką. Idą one w dwóch kierunkach, mianowicie nie zabraniają uczniom w porach dnia, wolnych od wykładów i ćwiczeń wydalac się z domu zakładowego jednak nie na dłużej, jak do chwili zamknięcia gmachu, a powtórę dozwalają na wprowadzanie w charakterze gości osób obcych do zakładu przybywających.

Równocześnie z rewizją przepisów regulaminowych i z wprowadzeniem zmian powyżej skreślonych zmienił też Wydział krajowy statut organizacyjny, który dotąd zachował był pierwotne brzmienie, pochodzące jeszcze z czasów objęcia szkoły w zarząd kraju, a dziś nieodpowiadające już zmienionym warunkom, wśród których się szkoła znalazła. Obok zmian, wywołanych siłą faktów, wprowadził jeszcze Wydział krajowy zmiany w postanowieniach traktujących o kuratorji, jej składzie i zakresie jej działania; polegają one głównie na tem, że w skład kuratorji wprowadzono czwartego członka w osobie dyrektora szkoły i że określono ściślej zakres działania tego doradczego organu.

W załączeniu (Aleg. 1 i 2) przedkłada Wydział krajowy Wys. Sejmowi tak regulamin w zmienionem jego brzmieniu, jakoteż i statut; co do tego ostatniego pozwala sobie nadmienić, że dotąd nie nadeszła jeszcze aprobata Ministerstwa rolnictwa.

Przez ostateczne ustalenie regulaminu i przez wprowadzenie analogicznych zmian w statut dokonana została w zupełności reorganizacja szkoły dublańskiej w duchu myśli przewodniej, jaka Wys. Sejmowi przyświecała przy powzięciu uchwały wprowadzającej w tej szkole internat. Dwuletnie jego istnienie nie może wystarczyć do oceny rezultatów, tem mniej że reorganizacja z natury rzeczy nader trudna, stopniowo przeprowadzona nie wsiąknęła jeszcze w cały organizm. Było łatwem do przewidzenia i pod tym względem Wydział krajowy nigdy się nie łudził, że przejście w ustroju szkoły ze swobody równającej się swobodom najwyższych instytutów naukowych do ściślejszych norm, jeżeli nie zbliżających się w istocie to dających pozór zbliżenia się z układow do poziomu szkół średnich, wywoła pewne niezadowolenie, pewne rozdrażnienie w umysłach nie dość spokojnie na stosunki szkolne się zapatrujących a wrażliwych na zewnętrzne wpływy.

Ze takie niezadowolenie objawiać się będzie dążnością młodzieży wyłamywania się od czasu do czasu do pod przepisów regulaminowych było rzeczą prostą — nie mogą też te objawy być podstawą do jakichkolwiek wniosków, ani też należy nadawać im większej wagi, niż na to zasługują.

Wielkiego znaczenia jest okoliczność zmniejszającej się frekwencji, jest to symptom, który nie powinien ująć uwagi władz zwierzchnich a wymaga ściślych badań, o ile może on być stałym, o ile przechodowym. I pod tym względem za krótkim jest czas istnienia nowej organizacji, a żeby można stanowczy wydać wyrok lub jakimikolwiek zbyt pochopnymi zmianami narażać na zachwianie byt instytucji cały szereg lat istniejącej, a dla kraju właśnie w obecnym charakterze tak nader potrzebnej.

Zmniejszona bowiem frekwencja może być także wynikiem powodów zewnątrz płynących, które sam czas usunie a zadaniem szkoły dopomóc do tego. Co do umieszczenia w szkole nietylko sama młodzież ma głos, mają go także rodzice i opiekunowie i spodziewać się można, że staną uprzedzenia przeciw kierunkowi, który chyba

nie utrudnia tak dzisiaj fraszobliwego zadania wykształcenia i wychowania podrastających młodzieńców.

Gdyby jednakowoż wbrew oczekiwaniom fakt zmniejszonej frekwencji stawał się jaskrawym dowodem, że kraj nie dzieli zapatrywań Wys. Sejmu i Wydziału krajowego i uznaje wyższą szkołę rolniczą w Dublinach za zbędną dla niego, byłoby to wskazówką dla Wydziału krajowego, że należy przed Wys. Izbą wystąpić z wnioskiem dążącym do odjęcia Dublinom charakteru szkoły wyższej.

Przechodząc do spraw natury administracyjnej nadmienia Wydział krajowy, że wykonując uchwałę Wys. Sejmu zacytowaną na wstępie niniejszego sprawozdania pod 4), zbadał ponownie na miejscu stan istniejących budynków mieszkalnych i zastanawiał się nad potrzebą budowy dalszych pomieszczeń. Wynikiem tych badań było, że przy równoczesnem przeprowadzeniu reparacyj w jednym z budynków mieszkalnych wystarczy na razie jeden nowy dom, któryby zajął prof. dr. Wawnikiewicz, mieszkający obecnie z konieczności we Lwowie. Koszt tego domu wedle przybliżonego kosztorysu, zrobionego na podstawie szkicu znajdującego się w dep. III. Wydziału krajowego, wyniesie okragło 9.000 zł. We wniosku pod 2) zamykającym niniejsze sprawozdanie, prosi Wydział krajowy o upoważnienie do wykonania tej budowy, a w preliminarzu budżetu wstawia do odnośnej pozycyi pierwszą ratę w kwocie 7.000 zł.

Obok tej budowli, co do której Wys. Sejm już swą wolę objawił, projektuje jeszcze Wydział krajowy wystawienie magazynu kosztem 700 zł. i lodowni kosztem 500 zł. Pierwszy przeznaczony jest na schowek nafty, oliwy, żelaziwa itp. pomniejszych artykułów, które dziś wobec braku takiej ubikacyi pomieszczone są po różnych chwilowo niezajętych kątach, dla każdego łatwo dostępnych. Potrzeba drugiej t. j. lodowni stała się wprost piekącą z chwilą wprowadzenia internatu i urządzenia wspólnej dla wszystkich restauracyi. Kwoty powyżej podane, jak najskromniej obliczone mieszczą się już w preliminarzu budżetu szkolnego, niniejszem Wydział krajowy o ich zawotowanie uprasza.

Kończąc rzecz o budynkach szkolnych nadmienia jeszcze Wydział krajowy, że się odbyła kolaudacya gmachu internatowego, dokonana przez komisję ku temu celowi złożoną, która prócz drobnych usterek łatwych do usunięcia uznała całą budowę jako dobrze i z odpowiedniego materiału wykonaną. Koszta całej budowy wraz ze zmianami, wprowadzonymi w trakcie budowy za wiedzą Wys. Sejmu, któremu Wydział krajowy o tem szczegółowo zdał sprawę przed dwoma laty, tudzież z zaprowadzeniem wodociągów wyniosły 88.899 zł. 86 ct.

Z tego przypada:

na kosztą sporządzenia planów	1363 zł. 55 ct.
na techniczny nadzór budowy	1400 " — "
na obrukowanie budynku i ułożenie chodnika z płyt cementowych	913 " 20 "
na urządzenie łazienki	353 " 52 "
na kupno kaffi od folwarku	1733 " 66 "
na wodociąg, wykonany przez inżyniera Niemeksę	2923 " 78 "
na właściwą budowę gmachu	80212 " 15 "
razem j. w.	<u>88899 zł. 86 ct.</u>

Do pokrycia tego wydatku przyrzekło Ministerstwo rolnictwa przyczynić się ze skarbu państwa początkowo 33200 zł., a później jeszcze 4.000 zł., razem tedy 37200 zł. Na poczet tej subweneyi wpłynęło dotąd 21.000 zł., reszta zaś, tj. 16.200 zł. wpłynie ratami do r. 1899.

Z porównania kosztów budowy, wynoszących kwotę	48.899 zł. 86 ct.
z subweneyą państwową	<u>37.200 " — "</u>
okazuje się, że na fundusz krajowy przypadło do pokrycia	51.699 " 86 ct.

czyli okragło 51700 zł.

Ze zaś Wys. Sejm w latach od 1891 do 1895 wstawił do budżetu szkoły łączną kwotę 73.800 zł. mianowicie

w r. 1891	10.000 zł.
" 1892	5.000 "
" 1893	10.000 "
" 1894	36.800 "
" 1895	12.000 "
razem j. w.	<u>73.800 zł.</u>

a równocześnie pobrał tytułem subwencji państwowej 21.000, mianowicie :

w r. 1894	10.000 zł.
„ 1895	5.000 „
„ 1896	6.000 „
	<hr/>
razem j. w.	21.000 zł.

przeto wydał Wys. Sejm wyłącznie z funduszu krajowego różnicę tych dwóch sum, t. j. 52.800 zł., zatem o 1100 zł. więcej, aniżeli wedle rachunku powyżej zestawionego na fundusz krajowy wypadało.

Gdy jednak skarb państwa ma jeszcze w ciągu następnych trzech lat do zapłacenia, jak wyżej podano, 16.200 zł., przeto w kwocie tej znajduje pokrycie i owa dotychczasowa nadpłata z funduszu krajowego 1100 zł. wynoszącą i zostanie jeszcze 15.100 zł., które pokryją wstawiony do preliminarza wydatek w tej samej wysokości.

Wydatek ten zaś był Wydział krajowy zmuszony wstawić, gdyż z chwilą ukończenia budowy i po przeprowadzeniu kolundacyi nastąpił ostateczny obrachunek z przedsiębiorcami i zaspokojenie ich należytości, na co jest wprawdzie owa subwencya państwowa lecz płatna w ratach do r. 1899.

Wstawił go zaś Wydział krajowy w odpowiednią rubrykę preliminarza szkół dublańskich, gdyż do tego funduszu wpłynie i subwencya państwowa pokrywająca go w zupełności.

Rata na rok 1897 przypadająca wstawiona jest w rubryce dochodów tej szkoły.

W składzie grona profesorów nie zaszła żadna zmiana; co się zaś tyczy personalu administracyjnego, to ustanowione przez Wys. Sejm uchwałą na wstępie pod 3. przytoczoną posady obsadził Wydział krajowy w ten sposób, że obowiązki kasyera i rachmistrza porучzył prowizorycznie praktykantowi swego oddziału rachunkowego p. Józefowi Popowiczowi, zaś posadę sekretarza w biurze Dyrekcji nadał prowizorycznie p. Bolesławowi Wieleżyńskiemu. Gdy się wreszcie okazało, jak to komisya gospodarstwa krajowego w swem sprawozdaniu zeszłorocznem podniosła, że te siły nie wystarczają do spełnienia wszystkich czynności biurowych, zezwolił Wydział krajowy na przyjęcie dyurnisty. Wydatek połączony z jego wynagrodzeniem w ciągu półrocza r. 1896 pokryto z przypadkowych oszczędności w analogicznych pozycyach, na rok zaś 1897 wstawiono odpowiednią kwotę w oddzielnej pozycyi.

Bogate w zbiory muzea i pracownie nie wymagają dalszego nakładu, a corocznie wyznaczane kwoty na utrzymanie i na zastąpienie zużytych przyrządów powinny w zupełności wystarczyć, dla tego też Wydział krajowy w rubr. VI. i VII. budżetu, obejmujących wydatki na potrzeby naukowe w ogóle nie prelininuje w żadnej pozycyi zwiększenia. Jedyne tylko brak pedologicznej mapy, niezbędnej prawie w każdym dobrze administrowanem gospodarstwie, skłonił Wydział krajowy do tego, iż postanowił wstawić pod poz. 48 b. nadzwyczajny wydatek w kwocie 400 zł. jako pierwszą ratę na pokrycie kosztów wykonania pedologicznej mapy Dublan. Cały koszt wykonania tej mapy dosięgnie prawdopodobnie kwoty 1000 zł. a pokryty by został w ciągu trzech lat, gdyż tyle prawie czasu zajmie całe wykonanie.

Kończąc na tem rzecz o szkole wyższej nadmieniam jeszcze Wydział krajowy, że z kwoty, wyznaczonej przez Wysoki Sejm na wycieczki i podróże naukowe dla profesorów krajowych szkół rolniczych. otrzymali z pośród kolegium dublańskiego p. asystent Karpiński 150 zł. na wyjazd do Eisenach dla wzięcia udziału w kursie o sztucznych nawozach, a docent fzyki p. Kazimierz Szule 500 zł. na odbycie podróży naukowej do Niemiec, Belgii i Francyi.

Załączone (aleg. 3) sprawozdanie Dyrekcji podaje bliższe szczegóły o frekwencyi, pilności i postępach uczniów w minionym roku szkolnym, nieinniej całoroczną kronikę zakładu.

Szkoła niższa.

W ubiegłym roku szkolnym liczyła szkoła ta 35 uczniów na wszystkich trzech latach nauki.

Z pomiędzy tej liczby ośmiu ukończyło szkołę i po zdaniu końcowego egzaminu otrzymało świadectwo uzdolnienia na pisarzy ekonomicznych oraz dozorców robót polowych i stajennych.

Skład personalu nauczycielskiego, zajętego w tej szkole, pozostał niezmienny. Obok dwóch nauczycieli do nauk pomocniczych i instruktora do robót praktycznych

obowiązki nauczyciela fachowego spełniają jak zawsze profesorowie szkoły wyższej, dzieląc między siebie poszczególne partye tej nauki. Mianowicie uczą: profesor Palkowski hodowli zwierząt domowych, profesor Dr. Wawnikiewicz nauk przyrodniczych, profesor Rylski mechaniki rolniczej, profesor Kubicki wiadomości z weterynaryi, a inżynier Blauth wstępnych wiadomości z melioracyi. Nauki rolnictwa udziela pomocniczy nauczyciel Szalay.

Wobec tego niezmienionego stanu sił nauczycielskich idzie nauka zwłaszcza w przedmiotach fachowych utartym torem i trzymaną jest ściśle na tym poziomie, jaki jest dla niższych szkół wskazany. Główna przeto uwaga skierowaną jest w tym kierunku, aby i całe prowadzenie chłopców i tok ich zajęcia odpowiadały ściśle celowi, jaki tego pokroju szkoła ma wytknięty.

Blizsze szczegóły o tej szkole znajdzie Wys. Sejm w wspomnianem już sprawozdaniu Dyrekcyi, która oddzielny ustęp poświęciła szkole niższej, przedstawiając w nim daty statystyczne co do wieku uczniów, ich pochodzenia, wyznania i t. d.

Kończąc na tem rzecz o szkole niższej, przechodzi Wydział krajowy do omówienia spraw dotyczących szkoły gorzelniczej i gorzelni.

Szkoła gorzelnicza i gorzelnia.

Szkoła gorzelnicza ma z każdym rokiem coraz większy zastęp uczniów tak, że w roku bieżącym liczba ich przenosi 30. Pomyślnym objawem jest to, że młodzież ta, przybywająca do Dublan dla fachowego wykształcenia się w obranym zawodzie, nie poprzestaje tylko na tem, lecz korzysta jeszcze z własnej pilności z niektórych wykładów w szkole wyższej, aby tym sposobem przyswoić sobie więcej wiadomości z nauk ogólnie kształcących.

W planie naukowym zaszła tylko ta zmiana, że Wydział krajowy uznał za potrzebne wprowadzić jeszcze naukę o fabrykacyi drożdży prasowanych, której udzielać będzie kwalifikowany do tego docent. Wydatek na wynagrodzenie wstawiono w rubr. I. preliminarza tej szkoły, który tylko na tym punkcie wydatków różni się od budżetu, przyzwolonego przez Wys. Sejm na r. 1896, natomiast preliminowano dochody o 200 zł. wyżej, gdyż przy wzrastającej liczbie uczniów dochód z opłat czesnego będzie niewątpliwie o tę kwotę wyższy.

W sprawie urządzenia stacyi doświadczalnej gorzelniczej, o czem Wydział krajowy szczegółowo zdawał sprawę Wys. Sejmowi w ciągu ostatnich dwóch lat, nadeszła przychylna odpowiedź c. k. Ministerstwa co do przyczynienia się ze skarbu państwa połową kosztów założenia. Jednakowoż z uwagi na znaczniejsze wydatki, jakie w nadchodzącym roku poniesie fundusz krajowy na zakłady dublańskie w ogóle, nie uznał Wydział krajowy za wskazane, występować jeszcze z wnioskami na założenie tej stacyi w r. 1897.

Kończąc rzecz o szkole gorzelniczej, nadmieniam tylko jeszcze Wydział krajowy, że podobnie jak ubiegłych lat, tak i w tym roku odbyć się za zezwoleniem Wydziału krajowego sześciodniowy kurs praktyczny w gorzelnii dla straży skarbowej i urzędników c. k. kraj. Dyrekcyi skarbu.

Co do gorzelni samej wreszcie nie ma Wydział krajowy nic do nadmienienia, szczegóły zaś dotyczące preliminarza znajdują bliższe omówienie w wyjaśnieniach tam umieszczonych.

Stacye doświadczalne.

Uchwałą z 9. lutego 1895 polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu, aby na następną sesję przygotował projekt uzupełnienia stacyi doświadczalnych w kierunku dokonywania w kraju lokalnych prób i doświadczeń z nawozami handlowymi, oraz z uprawą rozmaitych gatunków i odmian roślin. Uchwały tej w roku ubiegłym Wydział krajowy nie wykonał o tyle, że — jak to w zeszłorocznym sprawozdaniu nadmieniono — postanowił czekać na wyniki, jakie przyniosą doświadczenia robione w tym kierunku na próbę przez komitet Towarzystwa gospodarskiego.

Dziś jednak, gdy wyniki tych prób są znane, gdy nadto ogół rolników interesując się żywo temi doświadczeniami i upatrując słusznie w ich systematycznym i umiejętnym prowadzeniu rzecz wielkiej dla postępu rolniczego doniosłości, domaga się w memoriałach, wniesionych przez wszystkie Oddziały c. k. galie. Towarzystwa gospodarskiego, aby działalności stacyj dublańskich nie ograniczać na kontrolę nasion i nawozów lecz rozszerzyć ją w kierunku przeprowadzania doświadczeń na półkach

doświadczalnych w różnych okolicach kraju pozakładanych i odpowiednio do tego wyposażyć — dziś, zdaniem Wydziału krajowego, nadeszła pora do uzupełnienia stacyj dublańskich w kierunku wskazanym przytoczoną powyżej uchwałą Wysokiego Sejmu.

Rozszerzenie to, ograniczone na razie do najskromniejszych rozmiarów, bo tylko do założenia ogrodu w okolicach górskich dla prowadzenia próbnej uprawy jarzyn zazwyczaj u nas w górach nieuprawianych lub wyrodzonych przez dziką kulturę i dla prowadzenia uprawy roślin pastewnych górskich, tudzież do założenia 5 pól doświadczalnych w 5 miejscowościach — spowoduje znaczniejsze wydatki pomimo ofiarności prywatnej, polegającej na bezpłatnem dostarczeniu gruntów.

Wydatki te pochodzą głównie stąd, że trzeba powiększyć personal, zwiększyć dotacje na utrzymanie i na urządzenie, ponieść kosztu założenia i prowadzenia pól doświadczalnych, tudzież kosztu analiz z tych pól.

Co do personalu, zajętego w stacyach, to przy dzisiejszym jego składzie zamierzonych czynności absolutnie przeprowadzić się nie da, nie należy bowiem zapominać, że kierownicy stacyj są przedewszystkiem profesorami szkoły wyższej, że zatem nie mogą każdej chwili bez narażenia swych profesorskich obowiązków na szwank wydaląc się z Dublan dla przeprowadzenia kontroli nad robotami, prowadzonymi w doświadczalniach, a nadto sami nie są w stanie zrobić wszystkich analiz. Zachodzi tedy potrzeba powiększenia personalu o dwóch asystentów, jednego dla stacyi botanicznej, jednego dla chemicznej, którzyby wedle wskazówek i instrukcyi kierowników tę kontrolę prowadzili a nadto w laboratoryach wykonywali analizy z tych pól i analizy nadsyłanych próbek, których ilość stale się wzmaca.

Dotacje na utrzymanie stacyj z rozszerzeniem i rozwinięciem ich czynności muszą naturalnie być zwiększone, przy ich preeliminowaniu ograniczył się Wydział krajowy na kwoty niezbędnie potrzebne.

Co do urządzenia, to wobec zwiększonego zakresu działania, zachodzi konieczność zwiększenia liczby przyrządów w mniejszej mierze dla stacyi botanicznej, w znaczniejszej dla chemicznej. Kwotę potrzebną dla stacyi botanicznej obliczył Wydział krajowy na 300 zł., a posłużyłaby ona na nabycie 3 szafek do kiełkowania, wagi normalnej hektolitrowej i pomniejszych przyrządów do czyszczenia i przebierania nasion. Kwota potrzebna na najniezbędniejsze przyrządy w stacyi chemicznej obliczona jest na 1200 zł., a posłużyć ma na nabycie wag chemicznych dokładnych, szalek platynowych, suszarki vacuum, calorimetru i viscosimetru.

Kosztu wreszcie założenia ogrodu górskiego na bezpłatnie odstąpionych gruntach w Żabiu obliczone są na 200 zł., zaś założenia 5 pól doświadczalnych przeciętnie po 150 zł. wraz z kosztami prowadzenia doświadczeń.

Wydatki te w tych czterech kategoriach wraz z pomniejszymi innymi, bliżej w preliminarzu wyspecjalizowanymi, mimo całej oględności przy preeliminowaniu, spowodują dla funduszu krajowego większy ciężar o 5.886 zł. w porównaniu do budżetu r. 1896.

Jakkolwiek to wydatek stosunkowo dość znaczny, zwłaszcza w porównaniu z dotychczasowym, Wydział krajowy nie wahał się go wprowadzić do preliminarza budżetu ze względu na cel, dla którego ma służyć. Zresztą Wydział krajowy nie wątpi, że Ministerstwo rolnictwa oceni należyście usiłowania kraju na tem polu i zwiększy swą dotychczasową subwencję dla stacyj dublańskich w stosunku do wydatków, jakie kraj na ten cel ponosi.

Kończąc na tem rzecz o stacyach doświadczalnych, nadmieniam jeszcze Wydział krajowy, że mimo gotowości Ministerstwa rolnictwa do pokrycia połowy wydatków, jakieby spowodowało założenie w Dublanach gazowni dla wytwarzania gazu z odpadków naftowych celem użycia go w stacyach przy robieniu analiz, nie występuje w tym roku z wnioskiem na założenie gazowni, mając na uwadze nadzwyczajne wydatki, jakie fundusz krajowy na zakłady dublańskie w ogóle ma ponieść.

Przedkładając wreszcie sprawozdania (aleg. 4 i 5) kierowników, dające dokładny obraz działalności stacyj w ciągu ich jednorocznego istnienia, przechodzi Wydział krajowy do omówienia spraw, dotyczących folwarku.

F o l w a r k .

Z początkiem bieżącego roku administracyjnego poruczył Wydział krajowy zarząd folwarkiem dublańskim p. dyrektorowi Frommlowi, uwalniając równocześnie p. profesora Kazimierza Pańkowskiego na jego kilkakrotnie objawione życzenia od obowiązków administratora, które przez kilkanaście lat bardzo gorliwie i skutecznie spra-

wował obok swych głównych zajęć jako profesor fachowego przedmiotu w szkole wyższej.

Nowy administrator rozpatrzywszy się w całym toku gospodarstwa, zwrócił uwagę Wydziału krajowego na braki, któreby jego zdaniem w interesie podniesienia dochodów należało co rychlej usunąć. Najdotkliwiej dawał się odczuwać nieodpowiedni w stosunku do obszaru zastęp roboczego inwentarza, który należało co rychlej uzupełnić choćby tylko dla uniknięcia nieproporcjonalnych wydatków na najem robocizny ciągłej. Uznając tę potrzebę, upoważnił Wydział krajowy administrację do kupna sześciu koni i ośmiu wołów roboczych i do sprawienia potrzebnej uprzęży, a koszt stąd powstały i chwilowo z innych funduszków pokryty wstawiony został w poz. 7 preliminarza folwarku.

Dalej podniósł p. administrator, że wykonane przed laty nawodnienie łąk nie funkcjonuje już, gdyż z biegiem lat rowy się zamuliły a szluzy uległy zniszczeniu. Wysłany na miejsce inżynier biura melioracyjnego po przeprowadzeniu badań obliczył w porozumieniu z administracją folwarku koszt, jaki pociągnie za sobą przywrócenie do pierwotnego stanu tych urządzeń melioracyjnych. Ze względu na znaczniejszy wydatek, bo wynoszący 3000 zł. postanowił Wydział krajowy wykonać te roboty w ciągu dwóch lat i dlatego wstawił do preliminarza w poz. 12. tylko połowę tego wydatku jako pierwszą ratę.

Wreszcie wstawił Wydział krajowy zgodnie z wnioskiem administracji do poz. 9 preliminarza kwotę 3000 zł., na budowę stajni opasowej, której potrzebę Wysoki Sejm jeszcze w r. 1894 znał i budowę jej osobną uchwałą zalecił.

Licząc się z nadzwyczajnymi wydatkami, jakie fundusz krajowy ma ponieść w bieżącym roku na zakłady dublańskie, nie przedstawia Wydział krajowy dalszych wniosków przez administrację przedłożonych a dążących do podniesienia gospodarstwa folwarcznego, widzi się jednak zniewolonym zaznaczyć, że ich załatwienie w przyszłorocznym budżecie stanie się nieuniknionem.

Na podstawie powyższego przedstawienia Wydział krajowy wnosi :

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1) Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego za r. 1896 o krajowych zakładach naukowych rolniczych w Dublanach, tudzież o krajowej gorzelnii i folwarku dublańskim.

2) Sejm upoważnia Wydział krajowy do budowy domu dla pomieszczenia jednego profesora kosztem nieprzekraczającym 9000 zł.

3) Sejm upoważnia Wydział krajowy do wybudowania na folwarku dublańskim stajni opasowej kosztem 3000 zł.

4) Sejm upoważnia Wydział krajowy do rozszerzenia czynności stacyj doświadczalnych w kierunku robienia doświadczeń na polach, założonych w tym celu w typowych miejscowościach kraju, tudzież w ogrodzie założonym w okolicy górskiej, i zwiększa skutkiem tego etat osób w stacyach zatrudnionych o dwóch asystentów.

**Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicji i Lodomeryi
z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.**

Marszałek krajowy

St. Badeni w. r.

Sprawozdawca

Edward Jędrzejowicz w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Zbiór przepisów

obowiązujących uczniów krajowej wyższej szkoły rolniczej w Dublinach.

Młodzież kształcąca się w krajowej wyższej Szkole rolniczej w Dublinach, powinna zakład ten, jako mający na celu podniesienie wiedzy rolniczej, uważać za przybytek nauki, który uszanować należy, tak w poczuciu jego znaczenia dla kraju, jakoteż w interesie własnym.

Uczniowie tej Szkoły otrzymując w domą zakładowym mieszkanie wraz z całym utrzymaniem, zatem wolni od trosk codziennego życia mają poświęcać się wyłącznie nauce. Dbałość o zachowanie godności i dobrej sławy Szkoły jest każdego z nich obowiązkiem honorowym. Korzystający z nauk odznaczać się stąd powinni w Szkole i poza Szkołą wzorową przyzwoitością, która jest cechą dojrzałości do wyższego zakładu naukowego, istotnem zamiłowaniem nauki i szlachetnem pragnieniem kształcenia się na pożytecznych krajowi obywateli, słowem, zachowanie się ich powinno być godnem zakładu, do którego mają zaszczyt należeć.

Celem przepisów niniejszych jest zachowanie porządku i dobrego obyczaju. Przez nieład upadają gospodarstwa i giną narody — nierządem one stać nie mogą. Młodzież, która ma kiedyś dobrym przykładem przyświecać swym podwładnym, powinna się zawczasu do tego sposobić pomna przytem, że pilnem przestrzeganiem niniejszych przepisów nietylko się przyczyni do wyrobienia dobrej opinii o sobie i o instytucyi, do której należy, ale nadto wdroży się wcześniej do poszanowania praw, ustanowionych przez władzę.

A) Przepisy porządkowe.

- Początek roku szkolnego. §. 1. Rok szkolny w krajowej wyższej szkole rolniczej w Dublinach rozpoczyna się 23. września.
- Uczniowie zwyczajni. §. 2. Uczniowie są zwyczajni.
- Warunki przyjęcia na ucznia zwyczajnego. §. 3. Kto zdał egzamin dojrzałości (uzyskał patent) w wyższem gimnazjum, lub w wyższej szkole realnej (na oddziale zasadniczym) może być przez Dyrekeyę przyjętym do szkoły jako uczeń zwyczajny.
- §. 4. Kto skończył wyższe gimnazjum lub wyższą szkołę realną lub inny jaki zakład naukowy, który kolegium profesorów uzna za równorzędny z wyższem gimnazjum, lecz świadectwa dojrzałości nie otrzymał, lub kto uzyskał patent z oddziału handlowego szkoły realnej, może przystąpić do egzaminu wstępnego, uprawniającego go do wstąpienia do szkoły.
- §. 5. Nieposiadający warunków w §. 4. wymienionych może być tylko wyjątkowo przypuszczonym do egzaminu wstępnego na podstawie uchwały kolegium profesorów, przedłożonej przez Kuratoryę a zatwierdzonej przez Wydział krajowy.
- Egzamin wstępny. §. 6. W egzaminie wstępnym powinien kandydat wykazać:
- 1) Zapomocą egzaminu ustnego, że posiada matematykę i fizykę w takim zakresie, w jakim są udzielane w wyższych klasach austriackich gimnazyów.

2) Za pomocą wypracowania pisemnego na temat ogólny, przez egzaminatora dany, iż posiada wykształcenie ogólne i włada językiem polskim.

§. 7. Egzamin wstępny zdaje się przed komisją, wybraną na rok przez kolegium profesorów, w terminie oznaczonym przez kolegium.

§. 8. O przyjęciu kandydata rozstrzyga kolegium profesorów na wniosek komisji egzaminacyjnej.

Obowiązki
uczniów.

§. 9. Uczniowie obowiązani są bez wyjątku mieszkać w domu zakładowym, poddać się przepisom porządku domowego (lit. C. Regulamin domu zakładowego), nosić przepisany mundur (lit. E.), słuchać wykładów i brać udział w demonstracjach i ćwiczeniach, trzymając się ściśle planu naukowego w szkole obowiązującego oraz zdawać przepisane egzamina we właściwym czasie. Od słuchania jednak tych wykładów, których słuchali w innym wyższym zakładzie naukowym i od zdawania tych egzaminów szczegółowych, które tamże zdali, mogą być za uchwałą kolegium profesorów uwolnieni.

Wpis.
Rodowód.

§. 10. Kto został przyjęty do szkoły przez Dyrekcyę (§. 3.) lub na mocy uchwały kolegium profesorów (§. 8.), wypełnia formularz „Rodowodu“ którego mu wraz z egzemplarzem niniejszych przepisów dostarcza kancelaryja i składa go w Dyrekcyi.

Dokumenta.

§. 11. Wraz z rodowodem mają być przedłożone w Dyrekcyi:

- a) metryka lub inny wiarogodny dokument, dowodzący, że kandydat ukończył 18 rok życia;
- b) świadectwa szkolne, na podstawie których kandydat żąda przyjęcia do szkoły, lub przypuszczenia do egzaminu wstępnego;
- c) świadectwo moralności za czas od wystąpienia ze szkoły,
- d) świadectwo zdrowia potwierdzone przez lekarza zakładowego.

§. 12. Dokumenta te pozostają w kancelaryi Dyrekcyi przez cały czas pobytu ucznia w szkole i będą wydane za pokwitowaniem ucznia na rodowodzie umieszczone.

Opłaty
uczniów.

§. 13. Równocześnie z rodowodem i dokumentami wnosi uczeń nowowstępujący następujące opłaty:

- a) za całe utrzymanie z obsługą, opałem, światłem, tudzież za umundurowanie półrocznie 271 zł.;
- b) czesne półrocznie 50 zł.;
- c) wpisowe w 1, 3 i 5 półroczu po 5 zł.;
- d) na laboratoryja i usługę w szkole półrocznie 4 zł.

Termin wpi-
sów i wno-
szenia opłat.

§. 14. Wpisy i wnoszenie opłat uczniów wstępujących odbyć się mogą tylko w ciągu pierwszego tygodnia od rozpoczęcia półrocz.

§. 15. Ten sam termin obowiązuje uczniów w szkole przebywających co do wnoszenia opłat z początkiem każdego półrocz.

§. 16. Uczniowie niezamożni a pilni i dobrze się prowadzący mogą otrzymać zupełnie bezpłatne miejsce funduszowe.

Miejsca funduszowe, których jest ogółem dwanaście, nadaje Wydział krajowy do ukończenia szkoły a to na podstawie konkursu, rozpisanego corocznie w miarę opróżnionych miejsc 1. czerwca, zamykanego 15. lipca. Podania na konkurs mają być wnoszone do Dyrekcyi, która je z opinią kolegium profesorów przedłoży w ciągu 14 dni za pośrednictwem Kuratoryi Wydziałowi krajowemu.

Z nowowstępujących uczniów mogą miejsce funduszowe otrzymać ci, którzy mają warunki, wymienione w §. 3.

§. 17. Od opłat szkolnych wymienionych w §. 13. pod b), c), d), mogą być przez Wydział krajowy na przedstawienie kolegium profesorów wniesione za pośrednictwem Kuratoryi uwolnieni ci, którzy pilnością i zachowaniem się na to zasługują, a wiarygodnem świadectwem udowodnią

że uiszczenie tej opłaty przechodzi ich siły materialne. Nowowsępujący jednak uczniowie uwolnienia tego za pierwsze półrocze uzyskać nie mogą.

§. 18. Starający się o uwolnienie od opłat (§. 13. *b, c, d*) winni w ciągu pierwszego tygodnia od rozpoczęcia wykładów, wnieść na ręce Dyrekcyi należycie udokumentowane podanie.

Książeczki frekwencyjne. §. 19. Po dokonaniu wpisu otrzymuje uczeń wstępujący książeczkę frekwencyjną, do której wpisuje wszystkie wykłady tak zwyczajne, jak nadzwyczajne, których ma słuchać i ćwiczenia, w których ma udział brać.

Przyjęcie na wykłady w I. półroczu. §. 20. Z książeczką frekwencyjną, w której uwidoczniło się, że uczeń w swoim czasie uiszczył opłaty i czesne, lub uiszczył opłaty a wniósł podanie o uwolnienie od czesnego, udaje się uczeń do każdego z docentów, u których wykłady ma słuchać, aby mu ten podpisem stwierdził, iż na wykład przyjętym został.

§. 21. Czynność ta załatwioną być musi w ciągu pierwszych 10 dni od rozpoczęcia wykładów.

Tym, którzy nie mają potwierdzenia wymienionego w §. 20. co do opłat i czesnego, nie może docent udzielić podpisu wcale, a tym którzy zgłaszają się później, tylko za uchwałą kolegium profesorów.

W półroczach następnym. §. 22. W następnych półroczach uczeń, wypełniwszy pierwszą rubrykę książeczki frekwencyjnej, przedkłada książeczkę kancelaryi celem uzyskania poświadczenia, iż uiszczył opłaty i czesne lub że opłaty uiszczył i wniósł podanie o uwolnienie od czesnego, poczem postępuje z nią tak samo jak uczeń nowowstępujący.

Immatrykulacja. §. 23. Przyjęci do szkoły uczniowie zgromadzą się na wezwanie Dyrektora w celu immatrykulacji. Zobowiązawszy się w obec profesorów i zgromadzonych kolegów, podpisem i podaniem ręki Dyrektorowi, do ścisłego przestrzegania niniejszych przepisów i wszelkich przez władze szkolne wydawanych rozporządzeń i poleceń dotyczących zachowania się w szkole, otrzymują z rąk Dyrektora poświadczenie przyjęcia w poczet uczniów krajowej wyższej szkoły rolniczej w Dublanach.

§. 24. Immatrykulacja jest ważną przez trzy lata; ustaje jednakże:

I. z końcem półroczu, jeżeli uczeń:

a) nie uzyskał z własnej winy poświadczenia frekwencyjnego wszystkich wykładów i ćwiczeń, na które był zapisany;

b) dwa razy otrzymał napomnienia z zawiadomieniem rodziców lub opiekunów. (§. 7. lit. *b*. Przep. dyseyp.);

II. w ciągu półroczu w wypadkach przewidzianych §. 34. niniejszych przepisów i §. 7. *d*) przepisów dyscyplinarnych.

O ponownem przyjęciu ucznia do szkoły rozstrzyga kolegium profesorów.

Poświadczenie frekwencyjne. §. 25. Na dwa tygodnie przed końcem pierwszych pięciu półroczy, a w półroczu 6. od dnia 10. czerwca począwszy, może się zgłosić uczeń do docentów po poświadczenie frekwencyjne.

§. 26. Poświadczenie frekwencyjne musi być uzyskane najdalej w ostatnim tygodniu półroczu.

Księga klasyfikacyjna. §. 27. Książeczka frekwencyjna po uzyskaniu przyjęcia na wykłady i po uzyskaniu poświadczenia frekwencyjnego musi być oddana do kancelaryi, aby odpowiednie rubryki księgi klasyfikacyjnej wypełnione być mogły.

Duplikaty książeczek frekwencyjnych. §. 28. W razie zaginięcia książeczki frekwencyjnej może uczeń żądać duplikatu tylko za te półroczu, które były wpisane do księgi klasyfikacyjnej.

Za duplikat należy się opłata w kwocie 5 zł.

Pilność. §. 29. Uczniowie są obowiązani uczęszczać regularnie na wszelkie wykłady, demonstracje i ćwiczenia, repetytorya i konwersatorya, co nauczyciele ściśle kontrolować będą za pomocą list imiennych na każdym wykładzie i każdym ćwiczeniu.

Wykaz nieusprawiedliwionych absencyj, przedkładany co 14 dni przez każdego docenta na posiedzeniu kolegialnem, będzie przedmiotem kolegialnych obrad celem orzeczenia kary na absentujących się.

Kollokwia.

§. 30. Z końcem każdego półrocza mają uczniowie zdawać kollokwia z przedmiotów, których w tem półroczu słuchali. Termina do kollokwiów wyznacza każdy z docentów. Kollokwiem z chemii ogólnej, chemii rolnej, botaniki i zoologii musi poprzedzać przyjęcie na ćwiczenia w laboratoryach.

Kollokwia i egzamina stypendystów i uczniów uwolnionych od czesnego.

§. 31. Uczeń pragnący uzyskać albo posiadający już stypendyum, bezpłatne miejsce funduszowe lub uwolnienie od czesnego, musi we właściwym czasie pozdawać z dobrym skutkiem egzamina i kollokwia, do zdawania których obowiązuje go §. 1. przepisów o egzaminach i §. 30. niniejszych przepisów. Niedopełnienie tego obowiązku pociąga za sobą utratę stypendyum, bezpłatnego miejsca funduszowego, lub uwolnienia od czesnego.

§. 32. O wyniku kollokwiów uwiadamia docent kancelaryą na odpowiednim formularzu, zapisując ten wynik równocześnie do książeczki frekwencyjnej egzaminowanego w rubryce na to przeznaczonej.

Ferye.

§. 33. W krajowej wyższej szkole rolniczej w Dublinach są ferye następujące:

a) Ferye letnie od 16. lipca do 23. września.

b) Ferye Bożego narodzenia od 20. grudnia do 10. stycznia włącznie.

c) Ferye wielkanocne od niedzieli kwietnej do pierwszej niedzieli po Wielkanocy włącznie.

Wykłady nie odbywają się:

a) w przerwie pomiędzy półroczem zimowem a letniem, a mianowicie od dnia 15. do 18. lutego włącznie;

b) w dzień zaduszny;

c) w poniedziałek i wtorek zapustny i środę popielcową.

Prócz tego ma Dyrektor prawo zawiesić wykłady dwa razy do roku na jeden dzień.

Uwalnianie się od wykładów.

§. 34. Kto z powodu choroby lub innej ważnej przyczyny na wykłady, ćwiczenia lub demonstracye przybyć nie może, winien uwiadomić o tem dotyczącego docenta, a dyrektora wtedy, jeżeli się to odnosi do wykładów i t. d. więcej niż jednego docenta.

Kto jest zmuszony w czasie wykładów na dzień lub dłużej z Dublin wyjechać, ma prosić dyrektora o uwolnienie, wykazując należycie słuszność powodu, a po powrocie uwiadomić docentów o otrzymanym urlopie.

Przedłużenie feryj.

Feryj uczniom samowolnie przedłużać nie wolno.

Kto po którychby feryach w terminie właściwym do Dublin nie wróci albo w czasie wykładów z domu zakładowego samowolnie wyjedzie, zostaje z listy uczniów wykreślonym i na nowo przyjętym być może tylko za osobną uchwałą kolegium profesorów i za ponowną opłatą wpisowego i czesnego.

Spóźniający się po wielkich feryach a wskutek osobnej uchwały kolegium profesorów wpisany, opłaca podwójne wpisowe i czesne. Jeżeli ponownie wpisany jest stypendystą, nie może on już za to półrocze raty stypendyjnej otrzymać, jeśli był umieszczony na bezpłatnem miejscu funduszowem, nie może go już dostać na ten rok, jeśli wreszcie miał uwolnienie od czesnego, to je traci.

§. 35. Kto w ciągu studyów szkołę opuścić zamierza, winien na piśmie zażądać od Dyrekcji zwrotu dokumentów, które po upływie tygodnia odebrać może.

Małoletni obowiązany jest wykazać się przyzwoleniem ojca lub opiekuna.

Kto szkołę opuści, warunków tych nie dopełniwszy, z listy uczniów wykreślonym zostanie.

W ciągu śledztwa dyscyplinarnego uczeń szkoły dobrowolnie opuścić nie może.

B) Przepisy o egzaminach i świadectwach.

Egzamina. §. 1. Każdy uczeń zwyczajny winien zdawać następujące egzamina:
1. z poszczególnych nauk zasadniczych i pomocniczych, a mia-

nowicie:

W pierwszym roku studjów: w końcu pierwszego półrocza egzamin z fizyki, w końcu drugiego półrocza egzamina a) z mineralogii, petrografii i geologii; b) z zoologii, anatomii opisowej i fizjologii zwierząt domowych.

W drugim roku studjów w końcu zimowego półrocza egzamina a) z chemii, b) z nauki gospodarstwa społecznego i statystyki; w końcu letniego półrocza egzamina a) z botaniki ogólnej, systematycznej i z fizjologii roślin, b) z inżynierii wiejskiej.

2. Egzamin główny z nauk zawodowych w końcu trzeciego roku studyów.

§. 2. Egzamina z poszczególnych nauk zasadniczych odbywać się mają z całości przedmiotu, a od zasady tej o tyle tylko odstąpić można, że zdający egzamin z fizyki z końcem 1-go półrocza winien będzie uzupełnić go w końcu 2-go półrocza zrobieniem kollokwium z meteorologii i że przy egzaminie z inżynierii nie będą dostawać pytań z miernictwa, niwelacji lub mechaniki ogólnej uczniowie, którzy z tych przedmiotów poprzednio zrobili kollokwium z postępem bardzo dobrym.

Termina egzaminów.

§. 3. Termin każdego z tych egzaminów ogłoszony będzie za kartkami.

Komisja egzaminowa.

§. 4. Egzamina te zdają uczniowie przed komisją, złożoną z egzaminatora i asesora.

§. 5. Każdy egzamin trwa od 15 do 30 minut.

§. 6. Na oznaczenie wyniku egzaminów służą następujące stopnie: celujący, bardzo dobry, dobry, dostateczny i niedostateczny.

Wynik egzaminów będzie uwidocznionym w świadectwie frekwencyjnym i świadectwie z ukończonych nauk. Osobnych świadectw z tych egzaminów uczniowie nie otrzymują.

Egzamin powtórny i postąpienie na rok wyższy.

§. 7. W razie wykazania przy egzaminie kursowym niedostatecznego postępu z jednego przedmiotu może kolegium profesorów pozwolić uczniowi poprawić egzamin z tego przedmiotu w końcu letniego półrocza, względnie (jeżeli to był przedmiot wykładany w II. półroczu) w czasie między 23. września a 1. października. Niedostateczny postęp wykazany przy egzaminie poprawczym wyklucza możność uczęszczania na wykłady roku wyższego.

Również nie może być wpisanym na rok wyższy, kto przy egzaminach kursowych wykazał niedostateczny postęp więcej niż z jednego przedmiotu.

Jeżeli uczeń nie może z ważnych powodów zdawać egzaminów kursowych w terminie, wymienionym w §. 1., może mu kolegium profesorów po zbadaniu wiarygodności i ważności powodów wyznaczyć inny termin.

Zgłoszenie się do egzaminu.

§. 8. Uczeń, przystępujący do kursowych egzaminów, winien zgłosić się na tydzień przed terminem do kancelaryi i przedłożyć książeczkę frekwencyjną celem wykazania, że uzyskał poświadczenie frekwencyjne z odpowiednich wykładów i ćwiczeń.

Egzamin główny.

Uprawnienie do zdawania egzaminu głównego.

§. 9. Do egzaminu głównego dopuszczony być może tylko uczeń, który: a) wysłuchał wykładu wszystkich obowiązkowych przedmiotów i otrzymał z nich potwierdzenie frekwencyjne;

b) zdał wszystkie egzamina wymienione w §. 1. niniejszych przepisów z postępem co najmniej „dostatecznym“ (§. 20. st. org.)

Zgłoszenie się do egzaminu.

§. 10. Mający zamiar przystąpić do tego egzaminu powinien zgłosić się przed 15-tym czerwca do Dyrekcyi i przedłożyć swą książeczkę frekwencyjną na dowód, że dopełnił warunku zawartego w §. 9. a): wolno mu prosić przytem o wyznaczenie terminu do zdawania egzaminu po feryach.

Zakres egzaminu.

§. 11. Egzamin główny powinien wykazać, że kandydat nie tylko zna sposoby powszechniej używane do rozwiązywania zadań technicznych i ekonomicznych gospodarzowi w praktyce się nastręczających, ale że nadto

umie krytycznie je oceniać, naukowo uzasadniać i wykazywać zgodność ich z tłem ekonomicznem i przyrodzonem danej okolicy.

Ponieważ kandydat sposobił się na przyszłego samoistnego zarządcę majątku większego, przeto powinien wykazać, że posiada dokładną znajomość zasad, których racjonalny zarząd majątku trzymać się winien, nie mniej jak zasad tych, które przy urządzaniu majątku o wyborze systemu i o sposobie wprowadzenia go w życie rozstrzygają.

§. 12. Zgodnie z tem założeniem składa się egzamin główny z dwóch części: z wypracowania na piśmie i egzaminu ustnego (§. 21. st. org.)

Egzamin
piśmienny.

§. 13. Wypracowanie piśmienne z zakresu przedmiotów egzaminu ustnego (§. 15.) robią kandydaci pod klauzurą na 14 dni przed egzaminem ustnym (§. 21. st. org.).

W dniu egzaminu piśmiennego zbierają się kandydaci w oznaczonej sali i w obecności dyrektora i członków grona profesorów wchodzących w skład komisji egzaminacyjnej wybierają kolejno w porządku alfabetycznym jeden z opieczętowanych tematów. Po otwarciu tematu, odczytaniu i zaopatrzeniu swoim nazwiskiem daje go kandydat profesorowi nadzorującemu dla zaciągnięcia do protokołu.

Na wypracowanie przeznaczona jest 8 godzin, po upływie których praca, choćby nieukończona ma być oddaną.

Prócz tablic rachunkowych, względnie statystycznych nie wolno przy wypracowaniu używać innych podręczników,

Niestosujący się do tego przepisu traci prawo do robienia egzaminu w tym terminie i może być przypuszczony do głównego egzaminu dopiero po upływie jednego roku.

Nadzór wykonują członkowie kolegium profesorów w kolei wyznaczonej przez Dyrekcję.

Z nadzoru ma być prowadzony protokół.

§. 14. Wypracowania piśmienne daje dyrekcya do ocenienia członkom komisji egzaminacyjnej, wybranym z grona kolegium (§. 18. a).

Klasyfikacja odbywa się na posiedzeniu kolegiálním tych członków pod przewodnictwem dyrektora i zapada większością głosów członków komisji. W razie równości głosów przyznaje się kandydatowi stopień korzystniejszy.

Kandydat, który otrzymał z wypracowania stopień niedostateczny, nie może być przypuszczony do egzaminu ustnego,

O wyniku egzaminu piśmiennego, względnie o przypuszczeniu do egzaminu ustnego, zawiadamia Dyrekcya kandydatów na tydzień przed egzaminem ustnym.

Egzamin
ustny.
Termin.

§. 15. Egzamin ustny obejmuje całość nauki rolnictwa, chemii rolnej, hodowli i administracji.

§. 16. Egzamin ustny odbywa się z reguły w czasie od 1. lipca do końca półroczia letniego.

Termina dla kandydatów zgłaszających się po feryach wyznacza kolegium profesorów.

§. 17. Egzamin ustny odbywa się publicznie z każdym kandydatem z osobna, w obec komisji egzaminowej (§. 21. st. org.).

Komisja
egzaminowa.

§. 18. Komisja składa się z członków 10-ciu, z których w każdym egzaminie bierze udział 7-miu, a mianowicie:

a) z 4 członków wybranych na przeciąg 1 roku szkolnego przez kolegium profesorów ze swego grona, a to do każdego przedmiotu po jednym;

b) z 3 członków, których z pomiędzy 6-ciu przez Wydział krajowy mianowanych, kolejno wzywa Dyrektor.

Członków ad b) mianuje Wydział krajowy z pomiędzy znanych w kraju gospodarzy praktycznych.

Członkowie komisji mianowani urzędują również przez jeden rok szkolny.

W razie gdyby który z członków czy to przez kolegium wybranych, czy przez Wydział mianowanych w terminie oznaczonym urzędować nie mógł, wyznacza Dyrektor zastępcę.

§. 19. Komisya egzaminacyjna konstituje się przed rozpoczęciem egzaminu wybierając przewodniczącego i sprawozdawcę.

Po ukonstytuowaniu się następuje odczytanie tematów, jakie miał każdy kandydat do opracowania na piśmie, tudzież ocena tych prac przez członków kolegium profesorów, wybranych do komisji.

Trwanie egzaminu.

§. 20. Egzamin trwa do dwóch godzin, z których mniej więcej równe części przypadać winny na każdy z przedmiotów.

Następstwo przedmiotów.

Nauka Administracji jest ostatnim z kolei przedmiotem egzaminu.

Przyjęcie egzaminu i udzielanie stopnia.

§. 21. Bezpośrednio po egzaminie decyduje komisya czy kandydat uczynił zadość wymogom §. 11. i jaki stopień z uwzględnieniem wyniku egzaminu piśmiennego ma być mu udzielony.

Do uznania egzaminu za dostateczny potrzeba 4-ych głosów, do przyznania stopnia, większości, przyzem w razie równości głosów, głos przewodniczącego liczy podwójnie.

Stopnie.

Stopni jest trzy: celujący, dobry, dostateczny.

Przypuszczenie do egzaminu powtórnego.

§. 22. Jeśli kandydat nie odpowiedział wymogom, zawartym w §. 11., orzeka kolegium na wniosek komisji kiedy cały egzamin główny może być powtórzony.

§. 23. Egzamin główny może być raz tylko powtórzony i to nie wcześniej, niż po upływie 3 miesięcy (§. 22. st. org.).

Egzamin dyplomowy.

§. 24. Prócz egzaminów obowiązkowych (§. 16. st. org.) mogą ukończeni uczniowie, którzy złożyli egzamin główny i posiadają dostateczną praktykę zdawać egzamin dyplomowy (§. 24. st. org.).

Przedmiotem tego egzaminu jest opracowanie zupełnego projektu organizacji gospodarstwa.

Temat.

Za podstawę do tego opracowania służy opis gospodarstwa.

Kandydat sam wypracowuje opis gospodarstwa przez kolegium wyznaczonego, albo przez nie na propozycyą kandydata akceptowanego, który to opis ewentualnie kolegium zmodyfikować może.

Kolegium profesorów ma prawo w danym razie dostarczyć kandydatowi gotowego opisu.

§. 25. Wyznaczenia tematu do pracy może kandydat żądać już w pół roku po złożeniu egzaminu głównego.

Termin wnie- szenia wypracowania.

§. 26. Wypracowanie to ma kandydat przedłożyć najpóźniej w 6. miesięcy po otrzymaniu tematu. W wyjątkowych razach kolegium termin ten przedłużyć może.

Ocenienie wypracowania.

§. 27. Wypracowania piśmienne daje Dyrekcyja czterem członkom komisji egzaminowej do ocenienia. Każdy z członków komisji ma prawo zatrzymać u siebie wypracowanie przez dni 4, i otrzymuje naraz tylko jedno wypracowanie.

W czasie ferii letnich, Bożego Narodzenia i Świąt Wielkanocnych nie ocenia się wypracowań.

§. 28. Referenci po przeczytaniu rozprawy zbierają się na wezwanie Dyrektora i orzekają większością głosów o jej przyjęciu.

Termin do obrony.

§. 29. Po przyjęciu wypracowania wyznacza Dyrektor termin do ustnej jego obrony.

Termin ten musi być tak wyznaczony, aby wypracowanie przez trzy dni w kancelaryi Dyrekcyi przez profesorów i docentów szkoły przegladane być mogło.

Wypracowanie piśmienne pozostaje w aktach.

§. 30. Obrona ma trwać nie więcej nad 3. godziny.

Oponować, oprócz referentów, którzy oponują z urzędu, mogą wszyscy nauczyciele szkoły.

Wynik egzaminu.

§. 31. Po obronie orzeka kolegium na podstawie referatów obydwu komisji i wyniku obrony, o wyniku całości egzaminu i o stopniu udzielić się mającym.

Stopień Świadectwa.

Stopni tych jest 3: celujący, dobry, dostateczny.

§. 32. Uczeń, który zdał egzamin główny w całości, otrzymuje świadectwo z ukończonych nauk. Uczeń, który zrobił egzamin dyplomowy, otrzymuje dyplomowe świadectwo.

Przed złożeniem egzaminu głównego może uczeń otrzymać tylko świadectwo frekwencyjne.

Świadectwo frekwencyjne oprócz wymienienia czasu, który uczeń w szkole przepędził i wyliczenia wykładów i ćwiczeń, z których uzyskał poświadczenie frekwencyjne, obejmuje wyniki egzaminów szczegółowych i ocenienie zachowania się ucznia podczas pobytu w szkole, świadectwo zaś ukończonych nauk, także wynik egzaminu głównego.

Prócz tego jest na świadectwach tych paragraf niniejszy zamieszczony w dosłownem brzmieniu (§. 27. stat. org.).

C) Regulamin domu zakładowego.

§. 1. Dyrektor szkoły jest bezpośrednim zwierzchnikiem domu zakładowego; on przestrzega porządku domowego, rozstrzyga sprawy sporne, uzupełnia przepisy w duchu wydanego regulaminu i kieruje całą administracją.

Nadzór nad utrzymaniem wewnętrznego porządku w domu zakładowym i nad służbą sprawuje przełożony w granicach zakreślonych przez Dyrektora.

§. 2. Uczniowie są obowiązani do bezwzględnego posłuszeństwa wobec zarządzeń Dyrektora.

W razie nieporozumień mają uczniowie odnieść się do Dyrektora.

§. 3. W miarę zgłaszania się do zapisu Dyrekcya przydziela równocześnie uczniom i pomieszczenia. Pierwszeństwo w tym kierunku mają uczniowie II. i III. roku oraz ci, których wskaże lekarz zakładowy.

§. 4. Uczniowie otrzymują pokój zupełnie umeblowany. Mebli zakładowych innymi zastępywać nie jest dozwolonem.

Za wszelkie uszkodzenia przedmiotów, będących własnością zakładu odpowiada uczeń przed Dyrekcją.

§. 5. Trzymanie psów lub innych zwierząt w domu zakładowym nie jest dozwolonem.

§. 6. Do mieszkań służby, do kuchni, oraz innych do dyspozycyi uczniów nie oddanych lokalów wstęp jest stanowczo wzbroniony, do infirmeryi dozwolony jednak za pisemnem zezwoleniem lekarza.

§. 7. Uczniowie udający się na wykłady, ćwiczenia i t. d. mają klucz od pokoju zostawić u portyera na numerowanej tablicy.

§. 8. Do pomieszczeń uczniów wstęp ma Dyrektor, do sal zajmowanych przez uczniów przysługuje to prawo Dyrektorowi i Przełożonemu.

§. 9. Palenie tytoniu w salach wykładowych, laboratorych i muzeach, a dalej w obrębie budynków forwarecznych nie jest dozwolonem, w infirmeryi zaś li tylko za szczególnem pozwoleniem lekarza.

§. 10. Każdy uczeń otrzyma wedle norm bliżej określonych i w czasie ściśle oznaczonym śniadanie, obiad i kolację. Wszystkie spóźnienia nieuzasadnione narażają ucznia na utratę przypadającej nań porcyi.

§. 11. Początek jedzenia oraz koniec oznajmia dzwonek.

Śniadanie będzie podawane od godziny 6½ do 7¼, obiad trwa od 1-ej do 2-ej, kolacja od 7 do 8 godziny.

§. 12. Uczniom wolno jest na swój koszt kazać sobie podawać potrawy i napoje ponad naznaczone normy.

§. 13. Restaurator obowiązany jest tylko od godziny 6½ rano do 10 wieczór podawać jedzenie napitki.

§. 14. Wszelkie jedzenia dozwolone są tylko w sali jadalnej, wyjątkowo i to za zezwoleniem lekarza we własnych pokojach.

Podawanie napojów w sali zabaw i w sali szermierki nie jest restauratorowi wzbronionem, cena jednak tychże może być w stosunku do cen normalnych o 10% wyższą.

§. 15. Nadużycie napojów podpada rygorom §. 7. przep. dysc.

§. 16. W razie gdyby dostarczane potrawy lub napoje nie odpowiadały co do ilości, dobroci lub ceny przepisanej normie, uczeń ma prawo

wnieść zażalenie do Przełożonego lub za tegoż pośrednictwem do Dyrektora. Wszelkie w tym kierunku zażalenia robione wprost do restauratora nie będą urzędowo uwzględniane.

§. 17. Sala szermierki przeznaczoną jest wyłącznie do ćwiczeń ciała, które pod umiejętnym kierunkiem będą prowadzone. Sala zabaw ma służyć na czytelnię, miejsce gier towarzyskich i salę zebrań.

§. 18. Gry w karty, kości i t. p. uznane przez ustawy państwa jako hazardowe są surowo wzbronione.

§. 19. Wszelkie gry tak w karty, jak i inne zabawy, oraz zebrań tudzież ćwiczenia muzyczne i wokalne w pokojach mieszkalnych nie są dozwolone.

§. 20. Ćwiczenia muzyczne, śpiewy, gwarne zebrań lub zabawy po godzinie 10 wieczór nie są dozwolone.

§. 21. O godzinie 10 wieczór zamyka się dom zakładowy oraz gasi światło w sali szermierki i wielkie lampy na korytarzach i schodach, najpóźniej zaś o godzinie 11 w sali jadalnej i w sali zabaw.

§. 22. Obowiązkiem służby jest opalanie, zaopatrywanie w światło oraz utrzymanie czystości pokoi i ubrań uczniów. Wszelkie wysyłki służby poza dom zakładowy nie są dozwolone, w sprawach tego rodzaju pośredniczy portyer za osobnem wynagrodzeniem.

§. 23. Ze służbą powinni się uczańowie obchodzić poważnie i względnie. Za wszelkie wykroczenia służby nie wolno jest uczniowi wymierzać sobie sprawiedliwości, lecz ma się z tem odnieść do Przełożonego.

§. 24. Dawanie napitków służbie zakładowej lub służbie restauracyjnej jest stanowczo niedozwolone.

§. 25. W porach dnia, wolnych od wykładów, ćwiczeń, demonstracyj i konwersatoryów wolno jest uczniom wydalić się z Dublan; jeżeliby jednak pobyt miał się przeciągnąć po za godzinę zamykania domu zakładowego, wydalenie się może nastąpić tylko za zezwoleniem Dyrektora.

§. 26. W razie choroby powinien uczeń bezzwłocznie zawiadomić Przełożonego oraz pilnie przestrzegać przepisów wydanych przez lekarza.

§. 27. Osoby obce przybywające do zakładu mają wstęp do domu zakładowego tylko w charakterze gości, o ile są wprowadzone przez uczniów. Za zachowanie się gościa odpowiada ten, kto go wprowadził.

Dyrektor może zabronić wprowadzenia pewnych osób.

Kobiety chcące wejść do domu zakładowego winny mieć pozwolenie Dyrekeyi.

§. 28. Podczas wielkich feryj z wyjątkiem ostatniego tygodnia dozwolonym jest pobyt uczniów w domu zakładowym za osobnem wynagrodzeniem po 1 zł. 33 ct. dziennie, tym zaś, którzy mają miejsce funduszowe, bezpłatnie.

W razie jednak, gdyby uczeń nie miał już w najbliższem półroczu uczęszczać do szkoły, obowiązany jest na dwa tygodnie przed rozpoczęciem kursów zakład opuścić.

§. 29. Wszelkie przekroczenia §§. niniejszego regulaminu, normującego porządek domowy, pociągają za sobą kary przewidziane w ogólnych przepisach szkoły.

D) Przepisy dyscyplinarne.

§. 1. Nadzór i władzę dyscyplinarną nad uczniami krajowej wyższej Szkoły rolniczej w Dublanach wykonywa Dyrektor i Kolegium profesorów.

§. 2. Uczniowie obowiązani są do ścisłego wypełniania wszelkich przez Władze szkolne wydanych rozporządzeń, przepisów i poleceń, dotyczących zachowania się w szkole i w domu zakładowym.

§. 3. Uczniowie krajowej Wyższej Szkoły rolniczej w Dublanach nie stanowią korporacyi, a zgromadzać się mogą na narady tylko za zezwoleniem Dyrektora i w obecności jego lub jego delegata.

§. 4. Uczniom nie wolno bez zezwolenia grona profesorów należeć do żadnego stowarzyszenia czy to w Dublinach, czy też poza Dublinami, lub brać udział w jakiegokolwiek zebraniach.

Stowarzyszenie uczniów nie zatwierdzone przez kolegium profesorów i władze polityczne nie zostające pod nadzorem Dyrekcyi nie będą cierpiane. Towarzystw bez takiego zezwolenia nie wolno zawiązywać.

§. 5. Za uchybienia dyscyplinarne uważane będą:

a) lekceważenie przepisów, rozporządzeń i poleceń lub nie poszanowanie władz szkolnych:

b) wykroczenie przeciw moralności i obyczajności;

c) naruszenie spokoju lub porządku;

d) opieszałość w naukach w ogóle, a w szczególności nierregularne uczęszczanie na wykłady (§. 29. lit. A.).

e) rozmyślnie uszkodzenie wszelkiej własności zakładowej.

§. 6. Wykroczenia mniejsze pociągają za sobą upomnienia ze strony Dyrektora lub profesora.

§. 7. Za wykroczenia cięższe wymierza kolegium profesorów następujące kary:

a) napomnienie;

b) napomnienia z zawiadomieniem rodziców lub opiekunów;

c) napomnienia z zawiadomieniem rodziców lub opiekunów z zagrożeniem wydalenia;

d) wydalenie ze szkoły.

Skazany na wydalenie winien opuścić zakład w ciągu 24 godzin.

Wydalonemu wolno wnieść w przeciągu trzech dni na ręce Dyrekcyi odwołanie się do Wydziału krajowego, co jednakże nie wstrzymuje wykonania wyroku.

Tylko w bardzo nagłych wypadkach, któreby zaszły w czasie, kiedy członkowie kolegium nie znajdują się w Dublinach, ani kiedyby telegraficznie natychmiast zawezwani, w przeciągu 24 godzin przybyć nie mogli, lub na wezwanie nie przybyli, orzeka o wydaleniu Dyrektor. Gdyby jednak posiedzenie kolegium profesorów, chociaż bez kompletu wymaganego do prawomocności uchwiał, mogło przyjść do skutku, będzie Dyrektor obowiązany zwołać posiedzenie dla wysłuchania opinii obecnych członków kolegium.

Opinia ta będzie zaprotokołowaną a odpis protokołu przy uwiadomieniu o wyroku przedłożony Wydziałowi krajowemu.

§. 8. Kolegium profesorów nie jest obowiązane trzymać się przy wymierzaniu kary powyższego porządku.

§. 9. Wszelkie kary wymierzane przez kolegium wpisywane będą do księgi klasyfikacyjnej i wpływać będą na klasyfikację zachowania się w świadectwie frekwencyjnym lub świadectwie z ukończonych nauk wymienioną.

§. 10. Kary pod d) będą ogłaszane za kratkami.

§. 11. Napomnienie podług §. 7. c) pociąga za sobą utratę stypendyum, bezpłatnego miejsca funduszowego i uwolnienia od czesnego.

E) Instrukcja o umundurowaniu.

1. Mundury uczniów krajowej Wyższej Szkoły rolniczej w Dublinach są dwojakie galowe i codzienne.

2. Mundur galowy składa się:

a) z trykotowej niebieskiej ułanki (wedle wzoru) kroju oficerów austriackiej armii, kołnierz 5 cm. wysoki, mankiety krojem ułańskim oraz wypustki na brzegach mają być z czarnego aksamitu. Guziki są złote, z tych po 8 z przodu we dwa rzędy, po dwa na mankietach i w tyle po trzy z każdej strony na listwowych fałdach. Odznaki na kołnierzu dwa kłosa i sierp mają być złote metalowe (nie wyszywane). Podszewka czerwona atłasowa.

b) Spodnie granatowo-popielate (wedle wzoru) kroju pół francuskiego z wypustką czarną aksamitną.

c) Kołpak niski, perskim barankiem obłożony, dno sukienne białe.
 d) Płaszcz krojem oficerskim z palmerstonu granatowo-popielatego, na kołnierzu krótkie wyłogi czarno-aksamitne, zresztą wypustki sukienne, guziki we dwa rzędy złote.

3. Mundur codzienny składa się:

a) z bluzy granatowej kroju oficerów z krótkimi czarnymi aksamitnymi wyłogami na kołnierzu;
 b) z takiej samej obszernej bluzy podbitej czarnymi barankami;
 c) ze spodni podobnych jak sub 2 b) ale z trwalszej materyi;
 d) bluzy i spodni letnich;
 e) czapki niebieskiej formy prostej angielskiej z daszkiem i odznaką złotą z przodu;

4. Wszelkie zmiany formy, koloru, materiału, odznak oraz wszelkie dodatki są wzbronione.

5. Uczniowie występujący w charakterze urzędowym tak w Dublanach jak i poza Dublanami a więc podczas szkolnych uroczystości, przedstawieniu władzom, wezwani urzędowo do Dyrektora oraz podczas egzaminów i w innych razach na specjalne wezwanie Dyrektora obowiązani są do wystąpienia w mundurze galowym.

6. Uczniowie otrzymują płaszcz, bluzę barankiem podszytą, kołpak i po dwie ułanki na przeciąg 3 lat. Co rok zaś po 3 pary spodni, dwie bluzy i dwie czapki.

7. Wydział krajowy oznacza na przedstawienie Dyrekcji krawca, któremu ma być powierzonym dostarczanie mundurów.

Przepisy mundurowe.

1. Uczniowie obowiązani są do noszenia munduru.

2. Uczeń noszący mundur, odpowiada już nie tylko za siebie, ale za honor całej szkoły, baczyć więc powinien, aby zachowaniem swemu mundurowi ujmy nie przynosił, ale owszem staraniem wszystkich powinno być, aby nadać mundurowi Dublańskiemu jak największe znaczenie i powagę w kraju.

3. Splamieniem niehonorowym czynem, nieodpowiedniem zachowaniem munduru kazi wszystkich, staraniem też wszystkich powinno być, aby temu jak najsilniej przeciwdziałać i cześć szkoły a więc i własnej bronić.

4. Z tego powodu nie wolno sprzedawać z guzikami i odznakami płaszcza, ułanki, bluzki i kołpaka.

Statut organizacyjny krajowej wyższej szkoły rolniczej w Dublanach.

I. Postanowienia ogólne.

Cel szkoły.

§. 1. Celem „krajowej wyższej szkoły rolniczej w Dublanach“ jest kształcenie naukowe przyszłych właścicieli, dzierżawców i administratorów (urzędników ekonomicznych) większych posiadłości ziemskich na samodzielnych gospodarzy wiejskich.

Środki do dopięcia celu.

§. 2. Cel ten ma być osiągniętym :

- a) przez wykłady wszystkich nauk, który chznajomość potrzebną jest do racjonalnego prowadzenia gospodarstwa wiejskiego ;
- b) przez odpowiednie demonstracje i ćwiczenia w gospodarstwie Dublańskim i laboratorjach szkoły.

Czas trwania nauk.

§. 3. Nauka w zakładzie trwa lat trzy, podzielone na sześć kursów pięcioletnich.

Język wykładowy.

§. 4. Językiem wykładowym jest język polski.

II. P l a n n a u k.

§. 5. Plan nauk obejmuje wykłady i naukę następujących przedmiotów obowiązkowych :

I. Naukę ekonomii :

1. Ekonomię polityczną ;
2. Statystykę w zastosowaniu do rolnictwa.

II. Nauki prawnicze :

Naukę ustaw i przepisów dotyczących się gospodarstwa wiejskiego.

III. Nauki rolnicze :

1. Wstęp do nauki gospodarstwa wiejskiego, historia rozwoju rolnictwa i literatura rolnicza ;
2. Rolnictwo : Ogólna nauka o roli i jej uprawie ; nauka o nawozach ; ogólna i szczegółowa nauka produkeyi roślin gospodarczych ; uprawa łąk ;
3. Sadownictwo i ogrodnictwo ;
4. Chów zwierząt domowych : ogólna nauka hodowli zwierząt domowych ; nauka żywienia ; szczegółowy chów koni, bydła rogatego i owiec (wełnoznawstwo) ; hodowla trzody chlewnej, drobiu i pszczół ;

5. Ekonomia rolnicza: urządzenie gospodarstwa wiejskiego; ogólna i szczegółowa nauka zarządu gospodarskiego; taksacya dóbr; rachunkowość gospodarza (ogólne zasady i prowadzenie ksiąg rachunkowych);

IV. Leśnictwo: Uprawa, użytkowanie i ochrona lasów.

V. Nauki przyrodnicze:

1. Zoologię, anatomię i fizjologię zwierząt domowych;
2. Botanikę, anatomię i fizjologię roślin, choroby roślin;
3. Mineralogię, geognozę, geologię i pedologię;
4. Fizykę, meteorologię i klimatologię; geografję fizyczną;
5. Chemię ogólną i analityczną, chemię roli i nazwozów.

VI. Technologię ogólną, technologię rolniczą szczegółową.

VII. Z weterynaryi: o chorobach wewnętrznych i zewnętrznych zwierząt domowych.

VIII. Inżynierję wiejską:

Matematykę; naukę projekcyi; mechanikę ogólną i szczegółową (naukę o maszynach i narzędziach rolniczych), miernictwo i niwelacya; budownictwo wiejskie; melioracye rolnicze, rysunki linearne.

Nadto wykładane są w szkole przedmioty nadobowiązkowe, wprowadzane w miarę uznania władzy zarządzającej szkołą.

Szczegółowy plan nauk.

§. 6. Zakres i wzajemny stosunek powyżej wyszczególnionych nauk, tudzież rozkład ich na kursa określa bliżej szczegółowy plan nauk.

Demonstracye, ćwiczenia i wycieczki.

§. 7. Wykłady teorytyczne będą objaśniane i uzupełniane odpowiedniami demonstracyami i ćwiczeniami w polu, w ogrodzie, w lesie, na folwarku, w laboratoriach tudzież wycieczkami przedsiębranymi pod kierownictwem nauczycieli.

Repetytorya i konwersatorya.

§. 8. Obok demonstracyi, ćwiczeń i wycieczek winne być od czasu do czasu urządzone repetytorya, jako też konwersatorya, w którychby uczniowie roztrząsali kwestye z dziedziny nauk rolniczych, wskazane przez kierujących dyskusyą nauczycieli.

Środki naukowe.

§. 9. Środkami naukowemi szkoły są:

1. Folwark dublański, zostający pod odrębną administracyą, wraz z wszystkimi swemi urządzeniami, w granicach określonych osobnym regulaminem;
2. Pola doświadczeń, będące własnością szkoły i służące do przeprowadzenia prób i doświadczeń z rozmaitymi pognojami, sposobami uprawy i produkcyą roślin gospodarskich;
3. Ogród botaniczny, zawierające najważniejsze rośliny uprawne, trawy i t. p. oraz drzewa owocowe i leśne;
4. Biblioteka szkolna, składająca się z doborowych dzieł, użytecznych dla gospodarzy wiejskich, tudzież czytelnia zaopatrzona w najlepsze czasopisma rolnicze;
5. Zbiór narzędzi, maszyn i modeli;
6. Zbiór mineralogiczny i geognostyczny, zoologiczny i anatomiczny, muzeum botaniczne i mechaniczne, gabinet fizyczny, zbiór rolniczy, holowlany i t. p.
7. Laboratoria: chemiczne, roślinno-fizjologiczne i zootomiczne, opatrzone w stosowne aparaty i przyrządy do ćwiczeń;
8. Stacje doświadczalne;
9. Pasięka;
10. Gorzelnia.

III. Nauczyciele.

Skład grona nauczycieli.

- §. 10. Grono nauczycielskie składa się z
- a) dyrektora,
 - b) nauczycieli zwyczajnych stałych:
 1. czterech profesorów fachowych dla nauk rolniczych,
 2. dwóch profesorów fachowych dla nauk przyrodniczych,
 3. jednego profesora fachowego dla nauki inżynieri i wiejskiej.
 - c) dwóch adjunktów stałych;
 - d) odpowiedniej liczby asystentów do pomocy profesorom fachowym i docentów do nauk pomocniczych.

Mianowanie nauczycieli.

§. 11. Profesorów i adjunktów stałych mianuje Wydział krajowy po wysłuchaniu zdania Kuratoryi za porozumieniem z c. k. Ministerstwem rolnictwa.

Asystentów i docentów powołaje Wydział krajowy na przedstawienie dyrektora, wniesione na ręce kuratoryi.

Stosunek służbowy i płace nauczycieli.

§. 12. Profesorowie i adjunkci stali są urzędnikami krajowymi i mają prawa i obowiązki, określone ustanową służby krajowej z dnia 26 czerwca 1866, o ile takowa do nich może być zastosowaną. Płace ich ustanawia osobny etat.

Wysokość wynagrodzenia dla asystentów i docentów oznacza Sejm krajowy Królestwa Galicyi i Łodomeryi wraz z Wielkiem księstwem krakowskiem na podstawie wniosków Wydziału krajowego, opartych na zdaniu Kuratoryi.

IV. Uczniowie.

Warunki przyjęcia.

§. 13. Każdy chcący wstąpić jako uczeń do krajowej wyższej szkoły rolniczej winien:

1. Wykazać:

- a) metryką lub w inny wiarygodny sposób, że 18ty rok życia ukończył;
- b) świadectwem szkolnem, że ukończył z dobrym postępem wyższe gimnazjum lub inny w stopniu nauk równorzędny zakład naukowy; a nadto przedłożyć:
- c) świadectwo moralności;
- d) świadectwo zdrowia potwierdzone przez lekarza zakładu.

2. Zdać egzamin wstępny z przedmiotów, których znajomość do zrozumienia wykładów w krajowej wyższej szkole rolniczej w Dublinach szczególnie jest potrzebną. Przedmioty te, oraz sposób, w jaki się ma odbywać egzamin wstępny określa bliżej regulamin.

3. Po odebraniu zapewnienia przyjęcia

- a) zobowiązać się mieszkać w domu zakładowym i szanować jego regulamin;
- b) przedłożyć pisemne zobowiązanie wystawione przez rodziców lub opiekunów poręczające regularną wypłatę należności przypadających zakładowi od ucznia.

Od egzaminu ad 2 uwolnieni są kandydaci, którzy przedłożą świadectwo dojrzałości lub przybywają z innego wyższego zakładu naukowego.

Nie posiadający świadectwa ad 1 b) mogą być wyjątkowo jeżeli jednak ukończyli szóstą klasę szkół średnich, przypuszczeni do egzaminu wstępnego na podstawie uchwały kolegium profesorów, przedłożonej przez kuratoryę a zatwierdzonej przez Wydział krajowy.

Kto zamierza uczęszczać tylko na niektóre wykłady, może być za uchwałą kolegium profesorów przyjęty jako uczeń nadzwyczajny, jeżeli wykaże, że studia w jakimś wyższym zakładzie naukowym już odbywał, albo też że dłuższy czas gospodarstwem rolnem się zajmował i posiada dostateczne wykształcenie.

O p ł a t y.

§. 14. Opłata szkolna za naukę wynosi od każdego ucznia prócz wpisowego w kwocie 5 zł. w. a za każde półrocze po 50 zł. czesnego i po 4 zł. na laboratorium.

Na wniosek Dyrekcji, przedłożony na ręce Kuratorji, może Wydział krajowy uwolnić uboższego ucznia od opłaty czesnego, jeżeli tenże z pilnością przykłada się do nauk.

Wysokość opłat za całe utrzymanie w domu zakładowym wraz z mieszkaniem, opałem, oświetleniem, obsługą, tudzież za umundurowanie wyszczególnione w regulaminie oznacza Wydział krajowy.

§. 15. Wszelkie opłaty od uczniów pobierane winne być składane do kasy zakładu półrocznie z góry.

Egzamina i świadectwa.

§. 16. Każdy uczeń jest obowiązany uczęszczać regularnie na wykłady przedmiotów obowiązkowych objętych planem nauk na ten rok przepisany i zdawać z końcem każdego półrocza egzamina z tych przedmiotów, a mianowicie:

a) egzamina z poszczególnych nauk zasadniczych i pomocniczych:

1. z fizyki;
2. z mineralogii, petrografii i geologii;
3. z zoologii ogólnej, anatomii opisowej i fizjologii zwierząt domowych;
4. z chemii;
5. z nauki gospodarstwa społecznego i statystyki;
6. z botaniki ogólnej, systematycznej i fizjologii roślin;
7. z inżynierji wiejskiej.

b) egzamin główny z nauk zawodowych.

§. 17. Na oznaczenie wyniku egzaminów służą następujące stopnie: (5) celujący, (4) bardzo dobry, (3) dobry, (2) dostateczny, (1) niedostateczny.

§. 18. Egzamina ad a) odbywać się mają wyłącznie z całości przedmiotu, a to każdy poszczególny egzamin w końcu tego półrocza, w którym wykład całego przedmiotu został ukończony.

§. 19. W razie niedostatecznego postępu ucznia z jednego przedmiotu rozstrzyga kolegium profesorów, czy i w jakim terminie ma być dozwolonem uczniowi powtórzenie egzaminu z tego przedmiotu bez powtarzania całego roku, w którym przedmiot ten jest okowiazkowo wykładany.

Złożenie wszystkich egzaminów z poszczególnych nauk zasadniczych i pomocniczych w końcu roku z pomyślnym wynikiem jest warunkiem wpisania ucznia na rok następny.

§. 20. Do egzaminu głównego (§. 16 b) dopuszczony być może tylko uczeń który

- a) wysłuchał wykładu wszystkich przedmiotów w §. 5 niniejszego statutu przepisanych i otrzymał z nich potwierdzenie frekwencji;
- b) zdał wszystkie egzamina przepisane w §. 16 a) z postępowaniem przynajmniej dostatecznym.

§. 21. Egzamin główny (§. 16 b) odbywa się przy końcu ostatniego półrocza i składa się:

- a) z wypracowania piśmiennego,
- b) z egzaminu ustnego.

Wypracowanie piśmienne robi każdy uczeń pod klauzurą na 14 dni przed terminem egzaminu ustnego. Temata do wypracowań wyznacza Wydział krajowy na prośbę kolegium profesorów.

Od pomyślnego wyniku egzaminu piśmiennego zależy przypuszczenie do egzaminu ustnego.

Egzamin ustny obejmuje całość nauki rolnictwo, chemii rolniej, hodowli i administracji; egzamin ten odbywa się publicznie.

§. 22. Egzamin tak pisemny jak ustny uznany za niedostateczny może być powtórzonym tylko raz jeden, i to nie wcześniej jak po upływie 3 miesięcy w terminie przez kolegium profesorów wyznaczonym.

§. 23. Uczeń, który odbył całkowity kurs nauk i zdał egzamin główny z postępowaniem przynajmniej dostatecznym, otrzymuje świadectwo z ukończonych nauk; uczeń zaś który odbył całkowity kurs nauk, ale egzaminu głównego nie zdał, może jedynie otrzymać świadectwo frekwencji.

§. 24. Prócz egzaminów obowiązkowych (§. 16) mogą ukończeni uczniowie, którzy złożyli egzamin główny, zdawać jeszcze egzamin dyplomowy.

Na wniesione w tej mierze podanie do Dyrekcji wyznacza kolegium profesorów termin do składania tego egzaminu.

Egzamin ten składa się:

- a) z opracowania na piśmie projektu organizacji gospodarstwa w danych warunkach na temat wyznaczony przez kolegium profesorów;
- b) z obrony tegoż projektu.

Obrona projektu pisemnego odbywa się publicznie.

§. 25. Kandydat, który zdał ten egzamin z postępowaniem przynajmniej dostatecznym, otrzymuje świadectwo dyplomowe.

§. 26. Egzamin ten może być w razie niepomyślnego wyniku tylko raz powtórzonym w terminie wyznaczonym przez kolegium profesorów.

§. 27. Krajowa wyższa szkoła rolnicza w Dublinach wydaje następujące świadectwa:

- a) poświadczenie wpisu w poczet uczniów;
- b) poświadczenie wypisu z listy uczniów;
- c) świadectwo frekwencji z wyraźnym nadmienieniem, że uczeń egzaminu głównego nie zdał;
- d) świadectwo z ukończonych nauk;
- e) świadectwo dyplomowe.

Poświadczeń prywatnych dyrektorowi i profesorom wydawać nie wolno.

Na wszelkich formularzach świadectw mają być wydrukowane przepisy odnoszące się do egzaminów i świadectw.

V. Zarząd i nadzór.

Dyrektor.

§. 28. Kierownikiem szkoły i bezpośrednim przełożonym grona nauczycieli i uczniów jest dyrektor.

Dyrektor jest wspólnie z kolegium profesorów odpowiedzialnym za rozwój szkoły, porządek i karność. W sprawach odnoszących się do zwyczajnego zarządu szkoły, w obrębie zatwierdzonego preliminarza, znosi się dyrektor bezpośrednio z Wydziałem krajowym, we wszystkich innych sprawach za pośrednictwem Kuratorji szkoły.

Kolegium profesorów.

§. 29. Sprawy wewnętrzne, dotyczące się nauki i karności, załatwia na posiedzeniach odbywanych pod przewodnictwem dyrektora przynajmniej raz na miesiąc kolegium profesorów, składające się z profesorów stałych i adjunktów szkoły, większością głosów.

Dyrektor może zawiesić wykonanie uchwały kolegium, równocześnie jednakże winien za pośrednictwem Kuratorji przedłożyć sprawę Wydziałowi krajowemu do rozstrzygnięcia.

Kuratorja.

§. 30. Kuratorja jest organem doradczym Wydziału krajowego i składa się z czterech członków a mianowicie: delegata c. k. rządu, delegata Wydziału krajowego delegata c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego i dyrektora szkoły.

Każdy członek kuratorji ma zastępcę.

Zakres działania Kuratoryi obejmuje:

- a) układanie corocznie na podstawie wniosków kolegium profesorów projektu preliminarza wydatków na szkołę i przedkładać go Wydziałowi krajowemu;
- b) przedkładanie Wydziałowi krajowemu wniosków i planów dotyczących potrzeb preliminarzem nieprzewidzianych i mających na oku rozwój i ulepszenie szkoły;
- c) zatwierdzanie planów lekcji wypracowanych przez kolegium profesorów.

Kuratorom wolno bywać każdej chwili na wykładach i brać udział w wycieczkach szkoły celem przekonania się, czyli i jak się wykonywa plany lekcji.

Uwagi w tym względzie mogą być czynione tylko pisemnie na ręce dyrekcji i pochodzić mają od całej Kuratoryi.

Kuratorya ma również przedstawiać Wydziałowi krajowemu swoje zapatrywania i wnioski dotyczące się naukowego kierunku szkoły i działania jej nauczycieli.

Stosunek Wydziału krajowego do szkoły.

§. 31. Wydział krajowy jest władzą zarządzającą szkołą. Jako taki zarządza szkołą samodzielnie zasięgając w sprawach, przewidzianych w niniejszym statucie, opinii kuratoryi szkoły.

§. 32. W sprawach zmiany niniejszego statutu, użycia subwencji państwowej i mianowania stałych nauczycieli fachowych działa Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Ministerstwem rolnictwa.

Regulamina.

§. 33. Regulamina osobne określają szczegółowo terminu roku szkolnego, zakres i tryb egzaminów, warunki postąpienia na kurs wyższy tudzież treść i formę wydawanych świadectw; dalej tak porządek wewnętrzny szkoły jak prawa i obowiązki dyrektora i grona nauczycieli.

L. 1230.

Sprawozdanie

Dyrekeji kraj. wyższej szkoły rolniczej w Dublanach za czas
od 1. października 1895 do 1. października 1896.

Kronika zakładu.

Rok szkolny 1895|6 rozpoczął się dnia 1. października 1895 r. odpowiednio do przepisów szkolnych.

Ilość zgłaszających się kandydatów w tym roku była taka, iż przy wpisach, sześciu nie można było przyjąć z powodu braku miejsca w domu zakładowym.

Należy tu skonstatować, że frekwentacya była normalna i że program nauki został wyczerpany, pomimo, iż rzeczywiście jest coraz trudniej — wobec ogromnego wzrostu materiału we wszystkich gałęziach nauki gospodarstwa rolnego — ażeby uczniowie pokonali w sześciu półroczach studyum rolnicze.

W II-iem półroczu przerwane zostały wykłady botaniki z powodu podróży naukowej prof. dr. Szyszyłowicza, i fizjologii zwierząt z powodu słabości docenta dr. Piotrowskiego. Wykłady te zostaną w następnem półroczu uzupełnione.

W ciągu roku odbyły się liczne lustracje Szkoły odbyte z ramienia władz zwierzchnich.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 6. stycznia 1896, L. 1240 oddał Dyrektorowi Frommłowi administracyę folwarku od wiosny, zaś sprawy administracyjne gorzelni, od przyszłej kampanii.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 2. stycznia 1896, L. 83.064|95 przyznał Towarzystwu bratniej pomocy w Dublanach zasiłek na wydawnictwa kursów w kwocie 100 zł.

Wydział krajowy dekretem z dnia 16. stycznia 1896, L. 2 519, stabilizował profesorów dr. Stefana Pawlika i dr. Jana Pawlikowskiego.

C. k. Namiestnictwo w porozumieniu z p. Ministrem wyznań i oświaty, zamianowało Dyrektora Juliusza Frommła, profesora dr. Ignacego Szyszyłowicza i profesora Józefa Mikułowskiego Pomorskiego członkami komisji egzaminacyjnej dla kandydatów na nauczycieli niższych szkół rolniczych.

Wydział krajowy dekretem z dnia 14. lutego 1896, L. 10.601, nadał profesorowi Kazimierzowi Pańkowskiemu i Tomaszowi Rylskiemu czwarty dodatek pięcioletni o rocznych 200 zł.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 18. lutego 1896, L. 6.642 udzielił profesorowi dr. Ignacemu Szyszyłowiczowi urlop od 15. maja, celem odbycia podróży za granicę.

Wydział krajowy dekretem z dnia 24. marca 1896, L. 19.917, zamianował p. Józefa Porowicza prowizorycznym kasyerem Zakładu, zaś p. Bolesława Wieleżyńskiego prowizorycznym sekretarzem Dyrekeji.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 10. kwietnia 1896, L. 20.115, udzielił asystentowi Adamowi Karpińskiemu zasiłek 150 zł. do Eisenach na kurs nauki nawożenia.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 24. kwietnia 1896, L. 19.000, udzielił docentowi fizyki Kazimierzowi Szulcowi zasiłek w kwocie 500 zł., celem odbycia podróży naukowej.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 6. maja 1896, L. 21.728, upoważnił Dyrekcyę do przyjęcia dyurnisty.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 8. czerwca 1896, L. 31.088, udzielił profesorowi dr. Szyszyłowiczowi zasiłek celem odbycia podróży naukowej.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 30. lipca 1896, L. 27.517, uwolnił asystenta J. Paczoskiego od pełnienia obowiązków przy stacyi doświadczalnej botaniczno-rolniczej.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 12. września 1896, L. 48.614, wyznaczył dla docenta fizyki Kazimierza Szulca kwotę 500 zł., na koszt podróży naukowej.

Wydział krajowy z dnia 15. września 1896, L. 57.528, udzielił na podróż naukową dla profesora dr. Wawnikiewicza 100 zł. celem zwiedzenia działu gorzelniczego na wystawie w Budapeszcie.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 4. października 1896, L. 62.175, postanowił wysłać profesora dr. Wawnikiewicza do Wędrzira i na Węgry celem zbadania fabryk spirytusu drzewnego.

Kollegium Profesorów odbyło w ubiegłym roku szkolnym 34 posiedzeń.

Grono nauczycielskie.

Dyrektor: Juliusz Frommel, przewodniczący kolegium profesorów.

Profesorowie :

Pańkowski Kazimierz, profesor hodowli zwierząt gospodarskich.

Rylski Tomasz, profesor inżynierii wiejskiej.

Wawnikiewicz Roman, dr., profesor chemii i technologii dyrektor szkoły gorzelniczej.

Szyszyłowicz Ignacy, dr., profesor botaniki i docent ogrodnictwa, kierownik stacyi doświadczalnej botaniczno-rolniczej.

Olszowy Juliusz, profesor rolnictwa.

Pawlik Stefan, dr., profesor administracyi wiejskiej, sekretarz kolegium profesorów do 15. lipca 1896.

Pawlikowski Jan Gvalbert, dr., profesor ekonomii politycznej, statystyki i ustaw rolnych.

Profesorowie adjunkci :

Manasterski Piotr, dla mineralogii, petrografii i geologii.

Mikułowski-Pomorski Józef, dla chemii rolnej kierownik stacyi doświadczalnej chemiczno-rolniczej, od 15. lipca 1896. Sekretarz kolegium prof.

Docenci :

Schule Kazimierz, docent fizyki, geografii fizycznej, meteorologii i klimatologii.

Kowalewski Mieczysław, dr., docent zoologii.

Piotrowski Gustaw, dr., docent fizjologii zwierząt.

Pańkowski Mieczysław, dr., docent hodowli zwierząt gospodarskich.

Kubicki Józef, docent weterynaryi z tytułem profesora.

Lipiński Bronisław, docent leśnictwa.

Finkel Ludwik, dr., docent historii i literatury polskiej.

Blauth Jan, inżynier, docent melioracyi rolniczych.

Rozwadowski Tadeusz, inżynier, docent nauk rybactwa.

Kapelani zakładowi :

Ks. Jaszowski Błażej, dr. św. Teologii, obrz. rzym. kat.

Ks. Konowalec Włodzimierz, obrz. gr. kat.

Kancelarya Dyrekeji.

Dyrektor j. w,

Sekretarz Dyrekeji: Bolesław Wieleżyński, od dnia 15. kwietnia 1896.

Kasyer i rachmistrz: Józef Popowicz, od dnia 1. kwietnia 1896.

Mundant Dyrekeji: Wacław Roja, od dnia 15. czerwca 1896.

Lekarz Zakładowy i kierownik apteki zakładowej.

Dr. Michał Rozłucki.

Przełożony domu zakładowego.

Gabryel Lipski.

Służba zakładowa.

1 woźny i 4 stróżów.

Pracownie, zbiory i muzea:

Pracownia botaniczna.

Kierownik: prof. dr. Szyszyłowicz.

Asystent: Józef Paczoski.

Laborant: Szymon Wojeiechowski.

Ogród botaniczny.

Kierownik: prof. dr. Szyszyłowicz.

Asystent: Józef Paczoski.

Ogrodnik: Emil Menzel.

Pomocnik ogródn.: Menek Wieczorkowski.

Pracownia zoologiczna i zbiór modeli anatomicznych.

Kierownik: docent a zarazem asystent dr. Mieczysław Kowalewski.

Preparator: Eugeniusz Znałowicz.

Gabinet fizyczny.

Kierownik: docent Kazimierz Szule.

Laborant: Józef Sliwa.

Pracownia chemiczna.

Kierownik: dr. Roman Wawnikiewicz.

Adjunkt pełniący obowiązki asystenta: Piotr Manasterski.

Laborant: Józef Siciarz.

Gabinet mineralogiczny.

Kierownik: prof. adj. Piotr Manasterski.

Laborant: Józef Siciarz.

Pracownia chemii rolniczej.

Kierownik: adj. Mikołowski Pomorski.

Laborant: Jędrzej Zajęc.

Pracownia i muzeum rolnicze.

Kierownik: prof. Juliusz Olszowy.

Asystent: Adam Karpiński.

Laborant: Jędrzej Zajęc.

Muzeum inżynierii wiejskiej.

Kierownik: Tomasz Rylski.
Leborant; Józef Sliwa.

Pracownia mleczarska.

Kierownik: prof. Kazimierz Pańkowski.
Docent: dr. Mieczysław Pańkowski.

Zbiory administracyjne.

Kierownik: prof. dr. Stefan Pawlik.

Zbiory melioracji rolnych, leśnictwa, rybactwa, fizjologii zwierząt i anatomii powierzono opiece miejscowych docentów.

Biblioteka i czytelnia profesorska.

Kierownik: docent Kazimierz Szulc.

Frekwencja:

W roku szkolnym 1895 6 uczęszczało uczniów, a mianowicie:		
dawnych z r. 1894 5		25
przyjętych w r. 1895 6		14
	Razem	<u>39</u>
z tych było na I. roku 14		
„ „ II. „		15
„ „ III. „		10
	Razem	<u>39</u>

Stosownie do odbytych studyów było:

z wyższych zakładów naukowych	3
przyjęto na podstawie egzaminu dojrzałości	16
przyjęto na podstawie egzaminu wstępnego	20
	Razem <u>39</u>

Według społecznego stanowiska było:

Synów właścicieli większych posiadłości ziemskich	20
„ dzierżawców większych posiadłości	2
„ właścicieli mniejszych posiadłości	2
„ oficjalistów gospodarskich	2
„ przemysłowców, urzędników i innych	12
	Razem <u>39</u>

Opuściło szkołę w ciągu roku szkolnego dobrowolnie 2
Po ukończeniu studyów uzyskało absolutorium uczniów 9

Egzamina.

Egzamina dzielą się na:

1. na egzamin główny z rolnictwa, chemii rolnej, hodowli i administracji.
2. na egzamina szczegółowe z pojedynczych przedmiotów.

Egzaminów szczegółowych złożono ogółem	78
a to ze stopniem celującym	10
„ bardzo dobrym	12
„ dobrym	27
„ dostatecznym	29

Według nauk dzielą się powyższe egzamina na złożone:

z fizyki	13
z chemii	10
z mineralogii, petrografii i geologii	10
z botaniki ogólnej i szczeg. i fizjologii roślin	8
z zoologii i anatomii	9
z inżynierji wiejskiej	18
z ekonomii politycznej i skarbowości	10

Kilku uczniom pozwolono poprawić i uzupełnić egzamina w terminie powakacyjnym.

Obowiązujących kollokwiów złożono w b. r. szkolnym ogółem 78.

Egzamin główny ustny po ukończeniu studiów złożyło z postępem 9 uczniów z 10 uczniów z trzeciego roku, przystąpiło zatem 90%.

W skład komisji egzaminacyjnej wchodzili: Tadeusz Langie, Władysław Struszkiewicz i dr. Władysław Zeleński; z grona kollegium profesorów: Kazimierz Pańkowski, dr. Stefan Pawlik, dr. Jan G. Pawlikowski i Józef Mikułowski Pomorski. Egzamin odbył się w obecności dr. Juliusza Klecberga jako komisarza rządowego.

Komisya egzaminacyjna przyznała kandydatom następujące stopnie:

z postępem bardzo dobrym	4
„ dobrym	1
„ dostatecznym	4

Miejsca funduszowe i stypendya.

W roku szkolnym 1895/6 przyznano 21 uczniom szkoły wyższej 21 stypendyów w łącznej kwocie 3.537 zł. w. a.

W roku szkolnym nadał Wysoki Wydział krajowy na półrocze zimowe 13, na letnie zaś 11 miejsce funduszowych.

Wydział krajowy reskryptem z dnia 28. stycznia 1896 l. 3.719 udzielił abiturjentowi wyższej szkoły rolniczej Adolfowi Ponińskiemu przyznany przez c. k. Ministerstwo rolnictwa zasiłek w kwocie 200 zł. w celu odbycia podróży naukowej.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 28. maja l. 31.582 upoważnił Dyrekcyę do wysłania Jana Bałki ucznia wyższej szkoły na kuracyę do Szczawnicy, przeznaczając na wydatki po 60 zł. miesięcznie.

Wycieczka.

Wycieczkę doroczną z uczniami skierowano w b. r. do Budapesztu, celem zwiedzenia wystawy koni i działu rolniczego na powszechnej wystawie; oprócz tego zwiedzono centralną mleczarnię, zakłady opasowe w Steinbruch, rzeźnię miejską z targowicą bydła, oraz elewator. W wycieczce, której przewodnictwem objął prof. Kazimierz Pańkowski, wzięli udział: prof. Pomorski, dr. Mieczysław Pańkowski i dr. Stefan Pawlik oraz uczniowie II. i III. roku.

Profesor Olszowy odbył ze słuchaczami III. roku wycieczkę do Gródka w celu zwiedzenia krajowej szkoły dla wyprawy i uprawy lnu.

Podróże i prace członków grona nauczycielskiego.

Profesor dr. Szyszyłowicz otrzymawszy urlop od Wysokiego Wydziału krajowego, udał się z polecenia tegoż do Szwecji, Norwegii i Danii, gdzie zajmował się badaniem urządzeń stacji doświadczalnych i szkół rolniczych.

Profesor Juliusz Olszowy ogłosił drukiem:

1) Program doświadczeń wykonanych na polu doświadczalnym krajowej wyższej szkoły rolniczej w Dublinach w r. 1896.

2) Versuchs-Programm pro 1896.

Profesor adjunkt Manasterski Piotr, prowadził w letnim półroczu w 2 godzinach tygodniowo nadzwyczajne wykłady z przemysłu rolniczego, fabrykacyi krochmalu i syropu (cukru gronowego).

Prowadził dalej doświadczenia nad produktami suchej destylacyi torfu i przeróbki torfu i trocin drzewnych na spirytus.

Dr. Stefan Pawlik rozesłał w b. r. kwestyonaryusz, celem zbadania stosunków handlowych w Galicyi. Na podstawie obszernego materiału (przeszło 600 odpowiedzi) uzyskanego za pośrednictwem galicyjskiej Dyrekcji poczt, opracowuje monografią handlu produktami gospodarstwa wiejskiego w naszym kraju; publikacya ta ukaże się w druku w r. 1897.

Nadto ogłosił drukiem: Z wycieczki naukowej w Sandomierskie, Kraków 1896. Butterhandel und Butterversand in Postcollis in Galizien, Wien 1896 (w öster. Molkerei-Zeitung z 15. października 1896).

Profesor Józef Kubicki robił doświadczenia z nowym środkiem desinfekcyjnym a nawet i leczniczym, zwanym „Solutol“ w obec zarazy pyskowo-racicowej u bydła rogatego i trzody chlewnej.

Docent dr Ludwik Finkel ogłosił drukiem:

1) Konfesya podana przez posłów na sejmie piotrkowskim w r. 1555 w Kwartalniku historycznym z r. 1896 zes. 2 (Odbitka, Lwów 1896 str. 35).

2) Bibliografia historii Polski (wspólnie z dr. H. Sawczyńskim) część II. zes. 2 (do str. 820).

3) Przegląd literatury historii powszechnej w Kwartalniku historycznym 1896 (odbitka Lwów 1896 paźdz. 111 stron).

4) Polnisch Historiographie 1894/95. Jahresberichte der Geschitswissenschaft, Berlin 1895).

Docent dr. Mieczysław Kowalewski ogłosił drukiem:

1) Studya helmintologiczne IV. Bilhaszya polonica, sp. nov. Sprostowania i uzupełnienia. Rozprawy Wydz. matem. przyrodniczego Akad. Umiejętności w Krakowie tom XXX. 1896.

2) Materiały do fauny helmintologicznej pasorzytniczej polskiej II. Sprawozdania komisji fizyograficznej Akad. Um. w Krakowie, t. XXXI, 1896.

Asystent Józef Paczoski ogłosił drukiem:

1) O nowych i rzadszych roślinach flory litewskiej. Sprawozdanie komisji fizyograficznej Akad. Um. w Krakowie I. XXXI.

2) Życie gromadne roślin. Wszechświat 1896 w nr. 26, 27, 28.

3) Dodatek do spisu roślin zebranych w powiecie dubieńskim w gub. Wołyńskiej Pam. Fizyograf. tom XIV.

4) Przyczynek do historii badań flory krajowej tamże.

Asystent Józef Paczoski odbył wycieczkę botaniczną w Galicyi wschodniej i na Bukowinie na co otrzymał zapomogę od Akad. Um. w Krakowie.

Docent Kazimierz Szule prowadził obserwacje meteorologiczne, których rezultaty były ogłaszane w sprawozdaniach komisji fizyograficznej Akademii Umiejętności w Krakowie i w Jahrbücher der k. k. Central-Anstalt für Meteorologie und Erdmagnetismus in Wien.

Biblioteka kraj. wyższej szkoły rolniczej w Dublanach.

Według sprawozdania za rok 1895 liczyła biblioteka dzieł 3.662, tomów 5.996. W ciągu roku 1896 aż do ułożenia niniejszego sprawozdania przybyło dzieł 60 tomów 67 a to:

W dziale nauk fachowych	dzieł 34	tomów 41
" " przyrodniczych	" 11	" 11
" " społecznych	" 4	" 4
" rozmaitości	" 11	" 11
	<hr/>	
Razem	dzieł 60	tomów 67
Z tej liczby		
W języku niemieckim	dzieł 49	tomów 52
" polskim	" 8	" 12
" angielskim	" 1	" 1
" czeskim	" 2	" 2
	<hr/>	
Razem	dzieł 60	tomów 67

W ciągu roku 1895|96 otrzymała biblioteka czasopism i roczników 58, a mianowicie:

W dziale nauk fachowych	25
„ „ przyrodniczych	24
„ „ społecznych	4
„ bibliografii i rozmaitości	5
Razem	58
Z tego	
w języku niemieckim	36
„ polskim	19
„ francuskim	2
„ angielskim	1
Razem	58

Czasopisma i roczniki

otrzymywane przez Bibliotekę kraj. wyższej szkoły rolniczej w Dublanach w r. 1896.

1. Land und forstwirtschaftliche Unterrichts Zeitung, Wien (bezpłatnie od Ministerstwa roln.)
2. Österreichisches landwirtschaftliches Wochenblatt, Wien.
3. Deutsche landwirtschaftliche Presse, Berlin.
4. Wiener landwirtschaftliche Zeitung, Wien.
5. L'agronome, Namur.
6. Rolnik, Lwów, (bezpłatnie).
7. Tygodnik rolniczy, Kraków (bezpłatnie).
8. Gazeta rolnicza, Warszawa (bezpłatnie).
9. Kuryer rolniczy, Warszawa (bezpłatnie).
10. Ziemiańin, Poznań (bezpłatnie).
11. Biedermann's Centralblatt für Agricultur-Chemie, Leipzig.
12. Hilger's Jahresberichte über die Fortschritte auf dem Gesamtgebiete der Agricultur-Chemie, Berlin.
13. Woliny's Forschungen auf dem Gesamtgebiete der Agricultur-Physik, Heidelberg.
14. Österreichische Mollerei Zeitung, Wien.
15. Zeitschrift für Fleisch u. Milch-Hygiene, Berlin.
16. Th el's Landwirthschaftliche Jahrbücher, Berlin.
17. Przegląd weterynaryi, Lwów.
18. Statistische Jahrbücher des k. k. Ackerbau Ministeriums Wien (bezpłatnie).
19. Rocznik statystyki Galicyi, Lwów (bezpłatnie).
20. Rocznik statystyki przemysłu i handlu krajowego, Lwów (bezpłatnie).
21. Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych, Lwów (bezpłatnie).
22. Zeitschrift für analytische Chemie, Wiesbaden.
23. Berichte der deutschen chemischen Gesellschaft, Berlin.
24. Chemisches Centralblatt, Leipzig.
25. Zeitschrift für die gesammte Staatswissenschaft, Tübingen.
26. Annalen für Physik. u. Chemie, Leipzig.
27. Beiblätter zu den Annalen für Physik u. Chemie, Leipzig.
28. Meteorologische Zeitschrift, Wien.
29. Berichte der deutschen botanischen Gesellschaft, Berlin.
30. Botanisches Centralblatt, Cassel.
31. Botanische Zeitung, Leipzig.
32. Juet's Botanische Jahresberichte, Berlin.
33. Pringsheim's Jahrbücher für wissenschaftliches Botanik, Berlin.
34. Ogrodnik polski, Warszawa.
35. Zoologischer Anzeiger, Leipzig.
36. Anatomischer Anzeiger, Jena.
37. Zoologisches Jahresbericht, Berlin.
38. Experiment Station Record, Washington (bezpłatnie).
39. Wszechświat, Warszawa.
40. Rocznik Akademii Umiejętności, Kraków.
41. Rozprawy Wydziału matematyczno-przyrodniczego Akademii Umiejętności, Kraków.

42. Rozprawy Wydziału filologicznego Akademii Umiejętności, Kraków (bezpłatnie).
43. Rozprawy Wydziału historyczno-filozoficznego Akademii Umiejętności, Kraków (bezpłatnie).
44. Sprawozdanie komisji fizyograficznej Akademii Umiejętności, Kraków, (bezpłatnie).
45. Archiwum komisji historycznej Akademii Umiejętności, Kraków (bezpłatnie).
46. Sprawozdanie komisji językowej Akademii Umiejętności, Kraków (bezpł.).
47. Sprawozdanie komisji do zbadania historii w Polsce (Akademii Umiejętności) Kraków (bezpłatnie).
48. Zbiór wiadomości do antropologii krajowej Akad. Um. Kraków (bezpłatnie).
49. Sprawozdanie z posiedzeń Akad. Umiejęt. Kraków (bezpłatnie).
50. Bulletin international de Academie des sciences de Cracovie, Cracovie, (bezpłatnie).
51. Przewodnik bibliograficzny. Kraków.
52. Wöchentliches Verzeichniss der erschienenen und vorbereiteten Neuigkeiten des deutschen Buchhandels. Leipzig.
53. Gorzelnik, Lwów.
54. Sylwan, Lwów.
56. Czasopismo techniczne, Lwów.
56. Mittheilungen des Vereines für Güter-Beamte, Wien, (bezpłatnie).
57. Österreichisch-Ungarische Revue, Wien. (bezpłatnie).
58. Lechner's Mittheilungen, Wien.

Wszystkim Instytucjom, które Szkole naszej raczyły bezpłatnie nadsyłać swoje cenne publikacje składa Dyrekcya niniejszem gorące podziękowanie.

Oprócz wyżej wymienionych czasopism i roczników prenumerują pracowni ewentualnie poszczególni docenci zamieszkali w Dublinach następujące pisma fachowe:

- Mittheilungen von Szubort und Hesse (Muzeum inżynierji wiejskiej).
- Zeitschrift für Pflanzenkrankheiten Stuttgart - Österreichische botanische Zeitschrift, Wien, (pracownia botaniczna).
- Minnesota botanical Studies, Minneapolis (prof. dr. Szyszyłowicz).
- Verhandlungen der k. k. zoologisch botanischen Gesellschaft, Wien (prof. dr. Szyszyłowicz).
- Agricultural Journal of the Cap. Colony Cape Torn. (prof. dr. Szyszyłowicz).
- Journal für landwirtschaft Berlin (pracownia rolnicza).
- Blätter für Zukerrübenbau Berlin (pracownia rolnicza).
- Jahres - Berichte der deutschen Landwirtschaftsgesellschaft, Berlin (prof. J. Olszowy).
- Der deutsche Landwirth: Praga (prof. J. Olszowy).
- Fühlings landwirtschaft Zeitung, Leipzig (Pracownia rolnicza).
- Chemiker Zeitung (prof. adj. Mikułowski-Pomorski).
- Naturae novitates (" " Mikułowski-Pomorski).
- Natural science (" " Mikułowski-Pomorski).
- Zeitschrift für den physikalischen und chemischen Unterricht - Mittheilung u. Jahrbücher der deutsch. Landw. Gesellschaft Berlin (prof. adj. Mikułowski-Pomorski).
- Centrallblatt für Bacteriologie und Parasitenkunde I. Jena (pracownia zoologiczna).
- Biologisches Centralblatt Leipzig (Pracownia zoologiczna).
- Jahrbücher der k. k. Central-Anstalt für Meteorologie und Erdmagnetismus in Wien. — Wien (Stacya meteorologiczna).
- Wetterberichte der k. k. Central Anstalt für Meteorologie und Erdmagnetismus, Wien (Stacya meteorologiczna).
- Wiener Medizinische Wochenschrift, Wien (Med. dr. Rozłucki).
- Öster. ung. Zentrallblatt für die medizinischen Wissenschaften (Med. dr. Rozłucki).
- Centrallblatt für die gesammte Theraphie, Wien. (Med. dr. Rozłucki).
- Przegląd Polski, Kraków (prof. Dr. Pawlik).
- Österreich. ung. Viehverkehrs-Zeitung Wien (prof. dr. Pawlik).
- Weiner Approvisionirungs-Zeitung, Wien, (prof. Dr. Pawlik).

Ogród botaniczny.

Podobnie jak i lat poprzednich uprawiano w ogrodzie tym oprócz zwykłych kolekcyi roślin uprawianych lub szkodliwych jeszcze nasiona rolnicze i warzywa, które drogą zamiany przesyłano innym instytucjom naukowym lub też zadarmo krajowym szkołom rolniczym i ludowym.

Brak środków nie dozwolił jednak na znaczniejsze rozszerzenie działalności w tym kierunku.

Rozesłano przeszło 3.000 mniejszych lub większych prób nasion pomiędzy instytucyę tak krajowę jako i zagraniczną.

Z jesienią zrewidowano na nowo kolekcyę roślin służącą uczniom do nauki i przystąpiono do założenia kolekcyi biologicznej. Szkółkę drzewek owocowych, założoną roku przeszłego rozszerzono i zasadzono 1000 sztuk najszlachetniejszych i dobrze u nas zimujących jabłoni i gruszek, nadto wyznaczono w szklarni jeden dział na ananasarnię do której sprowadzono z Rozwadowa 40 większych i 40 mniejszych odrostków szlachetnych odmian ananasu.

Pole doświadczalne.

Prof. J. Olszowy wykonał w b. r. szereg doświadczeń, opisanych w „programie“ a prócz tego rozpoczął doświadczenia nawozowe z żytem i doświadczenia porównawcze z 3 odmianami tegoż.

Do biblioteki podręcznej zakupiono 20 dzieł Dla laboratorium i muzeum rolniczego zakupiono w b. r. szafę na książki i stół, prócz tego przyrząd do oznaczania ciężaru objętościowego zbóż i t. p.

Muzeum mineralogiczne.

Do tego muzeum zakupiono za kwotę 60 zł. 150 okazów skał, 50 minerałów i 50 skryształizowanych minerałów do działu krytalografii.

Do laboratorium mleczarskiego zakupiono Acielobutyrometer Gerbera.

Do zbiorów zoologiczno-zootomicznych przybyło;

1. Model konia $\frac{1}{2}$ naturalnej wielkości z masy papierowej wartości 130 zł.
2. Kości kozy i kilka ptaków wypchanych razem wartości około 28 zł.
3. 25 słoików z glistami pasożytnymi wartości około 35 zł.
4. Szafa obszerna na zbiór glist pasożytnych, dochodzący dzisiaj już przeszło 100 gatunków. Jednocześnie uporządkowano większą część tego zbioru.

Do pracowni zoologiczno-zootomicznej przybyło:

1. Kamera rysunkowa Abbego wraz ze stolikiem rysunkowym wartości 60 zł.
2. 15 dzieł do biblioteki podręcznej wartości około 60 zł.

Kończąc natem sprawozdanie roczne uważa Dyrekcyę za swój obowiązek zwrócić uwagę Wys. Wydziału krajowego na trzy dotkliwe braki, których usunięcie leży w interesie zakładów dublańskich i ich dalszego rozwoju, mianowicie na:

1. Brak gazowni dający się dotkliwie uczuwać stacyom doświadczalnym i laboratoryom szkoły;
2. Brak pomieszczeń dla profesorów, docentów i asystentów;
3. Brak dobrej wody do picia.

Dyrekcya kraj. wyższej Szkoły rolniczej w Dublanach.

w Dublanach, dnia 1 grudnia 1896.

Sprawozdanie

Dyrekeyi krajowej niższej szkoły rolniczej w Dublanach
za rok 1895|6.

Zadaniem Dublańskiej niższej szkoły było i jest oddać krajowi, pomocników i ekonomów dla średniej i większej posiadłości. Stosownie do tego zadania trwa nauka teoretyczna od jesieni do wiosny, w lecie zaś uczniowie niższej szkoły wyłącznie są zajęci przy wykonaniu robót — a uczniowie III. r. dozoru — w folwarku.

Frekwencya do tej szkoły rośnie z każdym rokiem a dowiadywanie się o skończonych uczniach niższej szkoły Dublańskiej wzmagają się coraz więcej.

Z kandydatów do przyjęcia z powodu braku miejsca prawie tylko trzecia część bywa przyjęta.

Jest to dowodem, iż szkoła ta — odpowiada swemu zadaniu.

Prowadzenie się uczniów w ubiegłym roku nie dało powodu do uskarżenia się i większość tychże okazała, iż skorzystali z danej im sposobności do uczenia się i do ćwiczenia się w praktyce.

Z byłych uczniów niższej szkoły Dublańskiej, znajdujących się, w kraju jako oficyaliści, są służbodawcy zadowoleni.

Z roku I. na II. rok przeszło	13 uczniów
" II. " III. " "	12 "
Razem	<u>25 uczniów</u>
na podstawie egzaminu przyjęto:	
na rok I.	20 uczniów
" II.	3 "
Razem	<u>23 uczniów</u>
Z pozostałymi po przyjęciu nowych było 48 uczniów.	
Z braku zdolności i chęci do pracy musiało ustąpić . . .	13 uczniów
pozostało zatem w Zakładzie	36 "
Z tej liczby ukończyli szkołę i otrzymali świadectwo uzdolnienia na pisarzy ekonomicznych oraz dozorców robót polowych i stajennych:	
Z postępem celującym :	2 uczni
" bardzo dobrym	3 "
" dobrym	2 "
" dostatecznym	1 "
Razem	<u>8 uczniów</u>
Pozostało na rok następny 1896 7	27 uczniów
Przy wstąpieniu do szkoły wykazało się świadectwami:	
z ukończoną szkołą ludową z nauką dopełniającą . . .	13 uczniów
" " lnianą w Gródku	5 uczni
" " 2 kl. realną	3 "
" " 1 kl. gimnazjalną	2 "
Razem	<u>23 uczniów</u>

Według wieku było:

od 16 do 18 roku życia	12	uczniów
" 18 " 20 " "	30	"
" 20 " 22 " "	5	"
do 26 " "	1	"
Razem	<u>48</u>	uczniów

Według wyznania:

Rzym. kat.	39	uczniów
Greck. "	8	"
Menonit.	1	"
Razem	<u>48</u>	uczniów

Według stanu:

Synów włościan	17	uczniów
" rzemieślników i kupców	5	"
" niższych urzęd. autonom.	3	"
" urzędników	1	"
" oficjalistów prywatnych	17	"
" dzierżawców i właścicieli	3	"
" księży greck. kat.	1	"
" nauczycieli ludowych	1	"
Razem	<u>48</u>	uczniów

Urodzonych w Galicyi	45	"
" Królestwie polskiem	3	"
Razem	<u>48</u>	uczniów

Dyrekcya kraj. Szkół rolniczych w Dublinach:

Dublany, dnia 1. grudnia 1896.

Juliusz Frommel w. r.

SPRAWOZDANIE
krajowej Stacyi doświadczalnej i kontrolnej
Botaniczno-rolniczej
w D u b l a n a c h

za czas od 1. października 1895. do 1. października 1896 roku

przedłożył

Dr. Ignacy Szyszyłowicz

kierownik Stacyi.

Wysoki Wydział krajowy polecił pismem z dnia 26. lipca 1894 l. 40 537 niżej podpisanemu, w myśl uchwały Wysokiego Sejmu, zorganizowanie Stacyi doświadczalnych i kontrolnych w Dublinach. Urzędowe otwarcie tychże nie mogło jednak tak rychło nastąpić z powodu wielkich trudności, jakie nasuwały się przy ułożeniu szczegółowych regulaminów. Przyjęcie na ślepo wzorów Stacyi zagranicznych bez odpowiedniego dostosowania ich do potrzeb kraju i do naszych zwyczajów handlowych, naraziłoby kraj na wielkie ofiary pieniężne, nie dając rękojmi pomyślnego i skutecznego rozwoju stacyi w przyszłości. W porównaniu do sąsiednich krajów, opóźniliśmy się bardzo z otwarciem tych instytucyi, nie tylko cały Zachód, ale i część Wschodu wyprzedziła nas znacznie. Doświadczenie obce było naszym jedynym zyskiem z tego opóźnienia, na nim też dziś opierając się, staramy się rozwijać naszą działalność, skrzętnie dostosowując się do potrzeb kraju,

Skromnym był bardzo początek stacyi, małym zakres ich działania, był to jednak okres próbny zapytanie kraju, o ile czuje potrzebę stacyi i w jakim kierunku chce, żeby się one rozwijały. Zapytanie to wypadło bardzo pomyślnie, dziś już z jednorocznej działalności Stacyi przekonał się o niezwykle wzrastającym w kołach rolniczych zapotrzebowaniu tychże i o konieczności znacznie szerszego rozwoju ich nie tylko w kierunku kontrolnym, ale i doświadczalnym.

Wysoki Wydział krajowy uchwałą z dnia 10. listopada 1894. l. 51.132 powierzył niżej podpisanemu kierownictwo krajowej Stacyi doświadczalnej i kontrolnej botaniczno-rolniczej i polecił ułożyć szczegółowy regulamin tejsze. Pismem z dnia 20. czerwca 1895 l. 37.942 zatwierdził Wysoki Wydział krajowy przedłożony sobie regulamin i od dnia tego liczy się dopiero normalna działalność Stacyi na nowych podstawach. Nim przejdę do przedstawienia działalności rocznej Stacyi botaniczno-rolniczej, czuję się w obowiązku skreślić krótki rys instytucyi, która wyprzedziła byt takowej. Instytucyę tę pod nazwą Stacyi kontroli nasion założył Dr. Emil Godlewski, były profesor krajowej Wyższej Szkoły rolniczej w Dublinach, obecnie Dyrektor studyum rolniczego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Prawie bez żadnych

środków, zasilana li tylko przez pierwszych lat kilka kwotą stu zł. rocznie przez Wysoki Sejm krajowy instytucja ta funkcjonowała tylko prywatnie, popierana bezinteresowną pracą założyciela, który przy swych rozlicznych zajęciach profesorskich starał się o ile możliwości podtrzymać jej, tak dla kraju użyteczną działalność. Projekt założenia Stacji w Dublinach na większą skalę nie dozwalał na przedwczesne rozszerzenie działalności dawnej Stacji kontroli nasion: zadanie więc założyciela, jak i jej późniejszych kierowników polegało tylko na utrzymaniu tradycji, zadowoleniu tych, co się zwracali z zapytaniem do Stacji, brak bowiem nawet najpotrzebniejszych środków i sił pomocniczych. a nadewszystko z roku na rok odkładana reorganizacja wstrzymywała dalszy jej rozwój. Stację tę prywatną kontroli nasion prowadził profesor Dr. Emil Godlewski od r. 1884 do 1890/1, za który to czas pomieścił obszernie sprawozdania z działalności tejże w t. I i II. „Rocznika Dublańskiego“; od r. 1890/1 do 1892 była ona pod kierownictwem Dr. Oleśkowa, b. asystenta przy katedrze botaniki, obecnie profesora seminarium nauczycielskiego we Lwowie, od r. 1892 do założenia Stacji botaniczno-rolniczej, pod kierownictwem niżej podpisanego. Niżej umieszczona tablica przedstawia ruch Stacji kontroli nasion za czas od 1884. do końca września 1895.

Rok	Oceny płatne		Oceny bezpłatne			Razem
	od handlu- jących	od rolników	od Wydz. kr.	od c. k. Rządu	od kom. Tow. gosp.	
1884						2
1884/5	29	22	17	—	21	17
1885/6						14
1886/7						39
1888	11	2	1	—	8	38
1889	51	20	7	—	—	72
1890	20	16	—	—	3	46
1891	30	7	—	—	—	37
1892	22	5	—	—	—	27
1893	24	12	—	—	—	36
1894	59	11	—	—	—	70
1895*)	41	24	—	1	2	68

Krajowa Stacja doświadczalna botaniczno-rolnicza postawiła sobie jako zadanie:

- Ocenę nasion.
 - Ochronę roślin i zwierząt domowych przed szkodnikami wraz z próbami nowych środków przeciwdziałających.
 - Badania i ocenę mikroskopową pasz skoncentrowanych.
 - Analizę botaniczną siana wraz z próbami nad trwałością i wydatnością traw i innych roślin pastewnych.
 - Bakteriologiczną analizę paszy, wody itp. wraz z produkcją środków antichorobowych wytwarzanych na tej drodze.
 - Aklimatyzację roślin użytecznych i próby roślin nowych polecanych co do ich wydatności i użyteczności.
 - Specjalne doświadczenia próbne nad hodowlą roślin rolniczych w ogóle, oraz w wyjątkowych warunkach gleby, jak torfy, okolice górskie i t. p., lub kultury specjalnych roślin jak tytoń, wikle, winorośl i t. p.
 - Uszlachetnianie roślin, tak rolniczych jak i ogrodowych i t. p.
- Plan to bardzo szeroki, wymagający wielkiego nakładu i odpowiednich sił pomocniczych. Przeprowadzenie działalności stacji we

*) Od 1. stycznia do 30. września.

wszystkich tych kierunkach, natrafia na wielkie trudności, pierwszą z nich jest niepewność, o ile sprawy te poruszane przez stacye znajdują oddźwięk w kraju, drugą brak środków i odpowiednio przygotowanych sił pomocniczych. Nie tracąc pierwotnego planu rozwoju stacyi z ócz, postanowiłem powoli rozszerzać jej działalność we wszystkich wyżej wymienionych kierunkach i to nie trzymając się ściśle przedstawionego porządku, ale w miarę większego zapotrzebowania samego kraju. Najpilniejszym na razie kierunkiem i najłatwiej dostępnym była ocena nasion i niektóre próby doświadczalne, z czego jednak przedewszystkiem zwróciłem całą uwagę na ocenę nasion. Różne są w tym kierunku zdania i różne odzywały się też głosy, sądzę jednak, że najprzód trzeba poprawić fundamenta, nim się zabierze do upiększenia całego gmachu. Wprowadzenie handlu nasionami na normalne tory, poparcie uczciwie pracujących firm handlowych, zwrócenie na nie uwagi naszych rolników, słowem stworzenie bezstronnej Instytucyi, któraby wyceniając towar dawała gwarancją rolnikowi, że jego nakład pieniędzy i pracy nie pójdzie na marne, uważam za podstawę wszelkiej innej działalności. Stacya kontrolna jest instytucją dosyć kosztowną i gdyby działalność jej rozciągała się tylko na wycenienie tego, co jej strony nadsyłają, zajęcie to nawet w tym kierunku nieodpowiadałoby w zupełności jeszcze założonemu celowi. Zadaniem też Stacyi jest nie tylko samo ocenianie wartości nasion, ale także rozbudzanie w kraju potrzeby poznania wartości posiewu, aby przez jaknajszerszą agitację w tym kierunku przygotować pole i pewniejszy grunt dla pomyślnego rozwoju całej działalności doświadczalnej.

Działalność nowo założonej stacyi napotkała na dwa równocześnie działające od siebie niezależne prądy, które pierwsze jej kroki niezmiernie ułatwiły.

Kierunek doświadczalny znalazł silne poparcie w gronie samych rolników, komitet bowiem c. k. Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie postanowił zająć się urządzeniem doświadczeń polowych, dając na nie fundusze a oddając przeprowadzenie ich w ręce obydwu Stacyi doświadczalnych w Dublinach. Jakkolwiek agendy Stacyi botanicznej w skutek nadspodziewanie wzmagającej się oceny zbóż, na razie mocno się powiększyły, owoc tej jednak wspólnej pracy dodał nie mało otuchy i nadziei bardzo pomyślniej i dodatniej działalności na przyszłość. Równocześnie kierunek kontrolny znalazł niezwykle poparcie wśród firm krajowych, zajmujących się handlem nasion, tak, że u nas odwrotnie jak zagranicą nie kupujący ale sprzedający starają się o poparcie rozwoju Stacyi, co nader pocieszającym jest dowodem realnej podstawy, na jakiej przeważnie rozwija się nasz handel nasionami. Stoimy więc dziś przy kolebce instytucyi, która nie jest stworzoną dla tego, że za granicą podobne instytucye istnieją, ale która jest prostym wynikiem wszystkich dziś działających czynników, dążących do postępu naszego rolnictwa i wprowadzenia rzetelnych podstaw w handel nasionami.

Lokal Stacyi botaniczno-rolniczej jest obecnie nader skromny i li tylko bliskie sąsiedztwo pracowni botanicznej i korzystanie z jej ubikacyi dozwala na normalne funkcjonowanie tejże. Główny pokój przeznaczonym jest na roboty kontrolne, jako to przebieranie nasion, oznaczenie ich wartości za pomocą wagi, oraz obejmuje szafy z przyrządami i ze zbiorami. Przyrządy do oceny nasion są bardzo proste, dawniej zadawano się lupą zwykłą i sitkiem, dziś nawał pracy, jaki szczególnie w epoce przedświejnej panuje w Stacyi, oraz coraz bardziej ulepszące się metody badań zmusił do wprowadzenia więcej skombinowanych przyrządów w celu dokładniejszego wykonania, wreszcie ułatwienia i przyspieszenia pracy. Stacya nasza posiada już niektóre ulepszone przyrządy jak młynek Weinzierla do pasz skoncentrowanych, przetrząsacz mechaniczny do oznaczenia zanieczyszczenia kaniańką, automatyczny przyrząd do liczenia ziarn zbożowych i t. p. Przyrządy do oznaczania wartości zboża w ziarnie, z wyjątkiem wagi normalnej

berlińskiej, posiadamy wszystkie, brak jest tylko przyrządów do oceny zbóż w kłosach. Ze zbiorów muzealnych najcenniejszym nabytkiem jest zbiór nasion p. Michałowskiego z Hohenheimu, który ciągle przez nas uzupełniany jest najważniejszą podstawą do badań nad zafałszowaniem nasion, dalej posiada Stacya kupny zbiór nasion i pasz skoncentrowanych Weinzierla, oraz zbiory mąk, otrąb oraz ich zanieczyszczeń. Drugi maleńki pokój przeznaczonym został na bardzo skromną a co gorsza skromnie tylko wzrastać mogącą bibliotekę, i na miejsce do kiełkowania. Kiełkowanie wszystkich nasion odbywa się w ciemności przeważnie na bibule, u buraków tylko, traw i nasion leśnych, na piasku sterylizowanym. Jedną z kiełkownic jest pomysłu Weinzierla, druga podobnej konstrukcyi, ale znacznie ulepszona. W czasie pracy przedsiębnej dwie te kiełkownice już nie wystarczają, każda z nich bowiem może tylko naraz 112 próbek pomieścić, wynikiem stąd pewnym zwłokom w robocie Stacya musi w przyszłości zaradzić. Pole doświadczalnej stacyi znajduje się tuż koło gmachu szkolnego w przedłużeniu szkołki czerech kleparowskich i na razie wielkością swą zupełnie odpowiada potrzebom stacyi.

Zadaniem działu oceny nasion Stacyi botaniczno-rolniczej jest popieranie rozwoju rolnictwa i leśnictwa w kraju za pośrednictwem umiejętnej opieki nad handlem nasionami. Stacya więc ma obowiązki niesienia pomocy tak sprzedającemu jak i kupującemu, a to przez dawanie pierwszemu możliwości dokładnego poznania i ocenienia sprzedawanego towaru, drugiemu zaś nabycia przekonania, że kupiony towar rzeczywiście odpowiada w zupełności gwarancyi dawanej przez kupca. Gwarancya dobroci towaru może być daną w dwojaki sposób, pierwszym jest plombowanie towaru, drugim jest wydawanie przez sprzedających listów gwarancyjnych na podstawie pewnej umowy ze Stacyą. Wobec tego, że plombowanie towaru u nas jest jeszcze mało znanem, działalność Stacyi w tym kierunku była niezwykle słaba, zaplombowano bowiem w roku ubiegłym na żądanie Banku rolniczego 10 worków koniczyzny (Stacya kontroli nasion w Wiedniu w r. 1895. zaplombowała 9.220 worków). Mamy jednak nadzieję, że z czasem i u nas wzrośnie ten sposób dawania gwarancyi tembardziej, że rzecz sama jest bardzo uproszczoną i pewność jaką kupujący przez to nabywa o wartości towaru jest bezsprzecznie najzupełniejszą. Wobec tego, że regulamin Stacyi dozwala tylko na plombowanie worków nieszytych, które na razie nie wszystkie handle mają do swej dyspozycyi, ruch na tem polu był bardzo małym. Drugim rodzajem gwarancyi dobroci towaru jest wydawanie przy sprzedaży listu gwarancyjnego, w którym zobowiązuje się firma handlowa do odszkodowania kupującego w razie niedopełnienia obiecaney gwarancyi. Listy te gwarancyjne mają prawo wydawać tylko firmy kontrolowane przez Stacyę. Firma taka zobowiązuje się dalej przez wydanie listu gwarancyjnego zapewnić kupującemu prawdziwość, pochodzenie, czystość nasienia, siłę kiełkowania i brak kianki lub jej ilość w jednym kilogramie towaru. Firma kontrolowana nawet w tym wypadku, gdyby z jakiegokolwiek przyczyny czystość i siła kiełkowania towaru nie były jej znane, gwarantuje średnią wartość tegoż, którą stwierdzić może kupujący przez nadesłanie do Stacyi formalnie wziętej próbki. To samo odnosi się do umów czynionych na podstawie przedstawionej próbki, która w takim razie odpowiednio opieczętowana przez obydwie strony, winna być nadesłaną do Stacyi. Firmy te zobowiązują się dalej w razie pokazania się różnicy w wartości towaru gwarantowanej a rzeczywistej, do odszkodowania kupującego w stosunku do tejże różnicy, przyczem jednak różnice 5% są jeszcze dopuszczalne i przy obrachunku stanowią zysk sprzedającego. W razie gdyby towar okazał się nieprawdziwym, fałszowanym lub stosownie do orzeczenia Stacyi miał wartość niższą niż wymagane minimum, ma w takim razie kupujący prawo do zwrócenia towaru, odbioru ceny kupna i kosztów transportu. To samo odnosi się do nasienia zanieczyszczonego kianką ponad 5 ziarn na 1 kilo.

Na wezwanie stacyi zgłosiły się jako firmy kontrolowane i podpisały umowę:

1. Krajowa kultura nasion Borowna J. Bulsiewicza w Bochni, od dnia 1. lutego 1896.
2. Handel nasion Edmunda Mauthnera w Budapeszcie od dnia 18. lutego 1896.
3. Galicyjskie akcyjne Towarzystwo handlowe we Lwowie od dnia 20. lutego 1896.
4. Bank rolniczy we Lwowie od dnia 16. lutego 1896.
5. Handel nasion M. Woliński i T. Kaczyński we Lwowie od dnia 1. marca 1896.
6. Rolniczy zakład uprawy nasion Juliana barona Brunickiego w Strzałkowie-Podhorcach od dnia 1. marca 1896.
7. Dom Bankowy i komisowy Stanisław Gurgul w Krakowie i Tarnowie od dnia 22. marca 1896.

Zgłoszenia te, jak na pierwszy rok działalności Stacyi nader liczne przypisać muszę przede wszystkim rzetelnemu duchowi, jaki przeważnie ożywia nasz handel nasionami, który nie obawiając się kontroli, raczej się do niej garnie, oraz prawdziwemu zrozumieniu własnego interesu. Jakkolwiek listy gwarancyjne upoważniają kupujących przynajmniej za 100 koron tego samego towaru, zbóż zaś za 250 koron do powtórnej oceny w Stacyi botaniczno-rolniczej na koszt firmy handlowej, kupujących zaś za mniejsze kwoty do korzystania z 50% zniżki cennika stacyjnego, to jednak mimo tego jedna tylko strona zgłosiła się do Stacyi z prośbą o powtórna ocenę. Przy powtórnej tej ocenie znaleziono, iż towar przesłany był lepszym od gwarancyi danej przez firmę handlową (Bank rolniczy).

Zaufanie do firm kontrolowanych ze strony kupujących jest niezmiernie pochlebnem, w każdym jednak razie dziwić się musimy, że przy tak wielkim obrocie handlowym jakie te siedm firm w roku zeszłym miały, jedna tylko ze stron zgłosiła się do kontroli powtórnej, takie zbytne zaniedbywanie prawa bezpłatnej kontroli, nie leży bynajmniej w interesie firm kontrolowanych, nie zawsze bowiem nasienie jest przyczyną złego plonu, rolnik zaś uważając przeważnie na plon i z tego wnioskując, mógłby często przypisać winę zakupionemu nasieniu u firmy kontrolowanej. Nie dosyć więc nam zachęcić wypadła rolników do korzystania z tego przywileju, który dla nich jest tem większem upewnieniem dobroci zakupionego nasienia.

Ogólny wynik hadań kontrolnych Stacyi za rok ubiegły był następujący:

Oceny płatne						Oceny bezpłatne			R a z e m		
ilość nadsełających		ilość przesyłek		ilość poszczególnych analiz		ilość nadsełających	ilość przesyłek	ilość poszczególnych analiz	ilość nadsełających	ilość przesyłek	ilość poszczególnych analiz
rolnicy sprzedający		rolnicy sprzedający		rolnicy sprzedający							
30	8	48	165	75	581	2	191	794	40	404	1.450

Porównyując działalność Stacyi botaniczno-rolniczej z działalnością dawnej prywatnej stacyi oceny nasion za rok ostatni, widzimy nadspodziewany rozwój i wielkie zapotrzebowanie tejeż tak w kołach rolniczych jak i handlowych. Pomijając działalność dawnej stacyi oceny nasion za rok 1895 a właściwie za czas od 1. Stycznia do 30. września 1895. r jako czas przejściowy i nieobejmujący całości, porównajmy rok 1894. z ubiegłym rokiem Stacyi botaniczno-rolniczej.

W roku 1894. nadesłano 70 próbek, z czego jedenaste próbek wypada na rolników, 59 zaś na firmy handlowe (Bulsiewicz 7, Towarzystwo handlowe 26, Bank rolniczy 20, Filia Banku hipotecznego w Tarnopolu 6). Stacja botaniczno rolnicza wyceniła w roku 1895/6 czterysta cztery próbki, z czego bezpłatnie 191, płatnych 213, a mianowicie: 48 od rolników, 165 od sprzedających (Bank rolniczy 26, Towarzystwo handlowe 19, Bulsiewicz 75, Woliński i Kaczyński 20, Br. Brunicki 21, Gurgul 2). Stosunkowy ten wzrost w pracach Stacji uważać musimy tylko za dobry początek, jako zadatek jej dalszego rozwoju, rokując z uznania jakie zaledwo budząca się do życia Stacja znajduje w kołach rolniczych i handlowych wielki wzrost jej prac kontrolnych w latach następnych.

Porównyując działalność Stacji botaniczno-rolniczej w jej pierwszym roku istnienia z wybitniejszymi Stacyami w Europie w czasach ich powstawania, uderzyć nas musi stosunkowo nagły jej rozwój. Stacja kontroli nasion w Wiedniu w roku 1881 miała tylko 82 próbki do oceny i dopiero w czwartym roku swego istnienia (1884) czterysta czterdzieści dwie, ilością zaś pojedynczych analiz przeszła nas dopiero w siódmym roku. Stacja kontroli nasion w Kopenhadze miała w pierwszym swym roku istnienia (1871) 172 próbek dopiero w piątym (1875/6) przekroczyła ilość 400. Największa Stacja w Szwecji w Lund w pierwszym roku (1880) miała tylko 162 próbki i dopiero w szóstym (1886) przekroczyła liczbę 400. Inne mniejsze stacje rozwijały się jeszcze powolniej, niektóre z nich nawet po długich latach istnienia, ilością ocen, nie przekraczają działalności Stacji dublańskiej.

Przejdźmy do szczegółowego przeglądu ocen Stacji:

Koniczynowate.

Nazwa rośliny	Ilość próbek		Czystość w %			Siła kiełkowania w %		
	rolnicy	sprzedający	Min.	Max.	Śred.	Min.	Max.	Śred.
Koniczyna czerwona (<i>Trifolium pratense</i>)	35	35	64	99	95	51	95	85
Koniczyna biała (<i>Trifolium repens</i>)	1	12	96	99	98	70	94	82
Koniczyna szwedzka (<i>Trifolium hybridum</i>)	2	4	—	—	97	—	—	87
Koniczyna Inkarnatka (<i>Trifolium incarnatum</i>)	—	3	96	98	97	93	99	96
Lucerna (<i>Medicago sativa</i>)	—	5	—	—	99	90	98	94
Lucerna chmielowa (<i>Medicago lupulina</i>)	—	4	—	—	99	—	—	83
Esparzetta (<i>Hedysarum onobrychis</i>)	—	1	—	—	96	—	—	84
Przelot (<i>Anthyllis vulneraria</i>)	—	1	—	—	93	—	—	91
Seradella (<i>Ornithopus sativus</i>)	—	2	—	—	86	—	—	85

Cyfy przedstawiające średnie wartości czystości nasienia i tegoż siły kiełkowania, są u niektórych koniczynowatych bardzo niskie, nie można tego jednak brać za miarę nasion znajdujących się w handlu lub używanych do siewu (naturalnie mamy tu na myśli tych rolników i te firmy tylko, których plon ma sposobność Stacja oceniać); tak

sprzedający bowiem, jak i rolnik przesyłają próbki do Stacji w celu poinformowania się co do jej przymiotów, ocena zaś stacji jest dla nich wskazówką, o ile dany towar może być po dalszem wyczyszczeniu użytym do siewu lub puszczonej w handel. Zwykle też, jak dowodzą nasze książki, przesyłały firmy handlowe zostające w związku kontrolnym ze Stacją ponownie próbki do oceny po wyczyszczeniu bardziej podejrzanego towaru. Cyfry niskie (minima) tak siły kiełkowania jak i czystości niech będą wskazówką dla naszych rolników, jak złym towar być może i niechaj posłuży za naukę, aby nigdy nie zakupywali nasienia do siewu bez listów gwarancyjnych. Naturalnie nie mamy tu na myśli towaru pokątnie sprzedawanego, najczęściej naszym wieśniakom, który nie zasługuje właściwie już na nazwę nasienia, siła kiełkowania bowiem i czystość nie dochodzi tam często nawet 20%. Pożądaną byłaby bardzo opieka nad tymi, którzy sami obronić się nie mogą lub nie umieją, Stacja też botaniczna w myśl polecenia Wysokiego Wydziału krajowego podejmuje się bezpłatnej oceny nasion, przesyłanych przez właścian za pośrednictwem Urzędu gminnego lub zarządu Kółka rolniczego. Wysokie cyfry przy lucernie odnoszą się do towaru zagranicznego, sprowadzonego z Francji, który co do swej dobroci nie pozostawiał nic do życzenia.

Trawowate.

Nazwa rośliny	Ilość próbek		Czystość w %			Siła kiełkowania w %		
	rolnicy	sprzedający	Min.	Max.	Śred.	Min.	Max.	Śred.
Rajgras angielski (<i>Lolium perenne</i>)	—	3	96	93	95	95	97	96
Rajgras włoski (<i>Lolium italicum</i>)	—	1	—	—	93	—	—	30
Rajgras francuski (<i>Avena elatior</i>)	—	2	75	81	78	56	88	72
Kostrzewa łąkowa (<i>Festuca pratensis</i>)	—	1	—	—	94	—	—	60
Tymotka (<i>Phleum pratense</i>)	1	8	96	99	98	92	95	94
Kupówka (<i>Dactylis glomerata</i>)	—	1	—	—	99	—	—	24
Wyczyniec łąkowy (<i>Alopecurus pratensis</i>)	—	1	—	—	88	—	—	12
Kłósówka wełnista (<i>Holcus lanatus</i>)	—	3	82	86	84	63	65	64
Mietlica rozłogowa (<i>Agrostis stolonifera</i>)	—	2	—	—	67	—	—	77
Wiklina łąkowa (<i>Poa pratensis</i>)	—	1	—	—	98	—	—	24
Grzebieńnica pospolita (<i>Cynurus cristatus</i>)	—	1	—	—	95	—	—	72
Stokłosa bezostna (<i>Bromus inermis</i>)	—	2	97	98	98	46	81	64
Stokłosa miękka (<i>Bromus mollis</i>)	—	1	—	—	56	—	—	86

Próbki traw przesyłane były do oceny prawie wyłącznie przez domy handlowe i niemal wszystkie z wyjątkiem tymotki, rajgrasu angielskiego i kłósówki wełnistej są produktem sprowadzanym z zagranicy. Przyjrząwszy się cyfrom, wykazującym wartość wszystkich nadesłanych

traw, uderzyć nas musi wielka różnica, jaka zachodzi pomiędzy trawami naszej i obcej produkcji, Nasza tymotka jest towarem wprost wytwornym, tak co do czystości, jak i siły kiełkowania — wartość tejże jest większą, niż normy wymagane przez Stację dla dobrego towaru. To samo odnosi się do rajgrasu angielskiego, a w części i do kłósówki wełnistej. Resztę traw charakteryzuje wysoki procent czystości przy nader niskiej sile kiełkowania, wszystko to jest towar obcy sprowadzany. Towar ten na oko mocno zachęcający, jako jednolity i czysty, w gruncie rzeczy ma bardzo małą wartość użytkową i prawdopodobnie jest towarem ze zbiorów dawniejszych, który uważano za dosyć dobry, jeszcze dla Galicji. Wygląd więc towaru nie wszystko powiedziec jest wstanie, przy zakupie traw nie dosyć winno się być ostrożnym i nigdy nie kupować ich bez oceny stacyi, w takim bowiem tylko razie zyskuje się pewność, że drogi pieniądz na nasienie wydany nie został rzuconym w błoto. Z drugiej strony mając dowód przed sobą produkcji dorodnych nasion traw w kraju, nie dosyć możemy zachęcić rolników tam, gdzie są gleby potemu, do zwrócenia się ku temu, bardzo korzystnemu przedsięwzięciu. Niestety, dziś zmuszeni jesteśmy sprowadzać bardzo lichy towar z zagranicy po wysokiej cenie, mając wszelkie dane w kraju do produkcji lepszego i tańszego nasienia.

Wykaz próbek zanieczyszczonych kianką:

Nazwa rośliny	Rolnicy		Sprzedający	
	ilość przesyłek	ilość przesyłek z kianką	ilość przesyłek	ilość przesyłek z kianką
Koniczyna czerwona (<i>Trifolium pratense</i>)	35	18	35	11
Koniczyna biała (<i>Trifolium repens</i>)	1	—	12	3
Koniczyna szwedzka (<i>Trifolium hybridum</i>)	2	—	4	3
Koniczyna incarnatka (<i>Trifolium incarnatum</i>)	—	—	3	—
Lucerna (<i>Medicago sativa</i>)	—	—	5	1
Przelot (<i>Anthyllis vulneraria</i>)	—	—	1	—
Tymotka (<i>Phleum pratense</i>)	1	—	8	—

Razem na kiankę zbadano próbek 106, z czego trzecia część przypada na rolników. Szalenie mała cyfra, zważywszy opustoszenie jakie ten szkodnik wywołać jest w stanie. Niedosyć też musimy przestrzegać naszych rolników, by nie szczydzili kosztów i nakładów w tym kierunku, a to tembardziej, że przy pewnej staranności, można się na zawsze pozbyć tego szkodnika. Większą troskliwość okazują w tym kierunku firmy handlowe, jakkolwiek w porównaniu do obrotu, jaki się odbywa w koniczynie, jeszcze za mało. Tendencyjne głosy z zagranicy o rozwielmożnieniu się u nas kianki w celu zdeprecjonowania naszego towaru winno się przedewszystkiem zwalczać jak najstaranniejszą niemal przesadną ostrożnością w tym właśnie kierunku. Oznaczenie i wykrycie kianki w nasieniu nie jest to rzeczą tak łatwą, jak się wielu wydaje, łązka kianki są bardzo drobne, i przeglądając próbkę gołym okiem, łatwo je przeoczyć można. W tym razie jedynie Stacja jest miarodajną do niej z takim zapytaniem zwracać się powinno, bo i na co się przyda nawet najpiękniejszy towar, jeżeli zanieczyszczony jest, choćby

nawet najdrobniejszą ilością tego strasznego szkodnika. Mając małą tylko ilość próbek do dyspozycji, nie możemy mieć dokładnego wyobrażenia o rozszerzaniu się kianianki w naszym kraju, w każdym razie jednak jest jej znacznie mniej, niż to głoszą nasi przyjaciele. W celu uchronienia się od jej nadmiernego rozszerzania się, winno się przede wszystkim zwracać uwagę na odpadki i wysiewki koniczyny po wyczyszczeniu tejże. Odpadki te winno się palić, wszelkie użycie uboczne jak skarmianie, podsiewanie pastwisk jest jednym z najlepszych środków do coraz większego rozpowszechniania tego szkodnika. Nie mało kręci się u nas po wsiach amatorów, którzy za takie odpadki nawet nieźle płacą, ale tylko na to, aby je domieszawszy do koniczyny, jeszcze lepiej sprzedać. Dla gospodarstwa krajowego jest to prawdziwa klęska, pokątni ci handlarze bowiem mając stosunek li tylko z naszym ludem, zaopatrują go w tak niezystny towar, który niszczy nie tylko grunta włościańskie, ale przenosi zarazę i tam gdzie tak często pracuje się z wielkim nakładem nad wypłenieniem tego szkodnika. Jest tu więc pole do działalności kółek rolniczych, a Stacya botaniczno-rolnicza bezpłatnymi ocenami chętnie działalność tę poprze. Niemały też import kianianki przychodzi do nas z zagranicy, która w różnej formie obdarzając nas swymi wysiewkami (a są tego niesłychane ilości, które nie mogą być spotrzebowane na miejscu, bo na to ustawa nie pozwala) natomiast wyciąga do bry nasz towar za tanie pieniądze jako towar drugorzędny, bo pod zarzutem zanieczyszczenia kianianką.

Zadaniem tej Stacyi jest iść w tym kierunku przede wszystkim z pomocą naszym rolnikom i uczciwie pracującym firmom handlowym, ostrzegać jednych i drugich przed tem niebezpieczeństwem i na tej drodze dążyć do podniesienia wartości towaru krajowego.

Nasiona fałszowane, fałszywie deklarowane lub złego pochodzenia.

Stacya w próbkach nadesłanych nie zdołała znaleźć nic podejrzanego, z wyjątkiem jednej stokłosy bezostnej, pod której nazwą chciano wprowadzić do handlu znany chwast szkodliwy stokłosę polną. Koniczyny z Ameryki nie było tego roku prawie u nas w handlu, Stacya wykryła tylko, że jedna próbka importowanej do nas z Niemiec mietlicy rozłogowej, towaru zresztą bardzo średniej wartości, była pochodzenia amerykańskiego.

Mieszanki traw.

Na żądanie stron przesłała Stacya pięć przepisów mieszanek traw. Wedle tych przepisów zakupiono osobno poszczególne trawy, oddano je do zbadania Stacyi i dopiero zmieszano, przez co otrzymano towar wartości znanej i zupełnie odpowiadający danym warunkom gleby. Spotykamy wprawdzie we wszystkich katalogach nasion mocno polecane mieszanki traw, dla różnych warunków gleby, Stacya jednak czuje się w obowiązku jak najgoręcej ostrzegać naszych rolników przed tego rodzaju zakupnami. Mieszanki te, jeżeli są dobre to zazwyczaj są stosunkowo bardzo drogie, jeżeli zaś są tanie, to stanowczo nie mają żadnej albo małą tylko wartość. Jeżeli więc kto zamierza poprawić lub założyć łąki lub pastwiska, niech się zwraca w wypadkach tych gdzie chodzi o wybór nasienia do Stacyi, podając położenie, wielkość, rodzaj gleby, oraz przeznaczenie danej parceli, a Stacya poda mu najdokładniej ułożony przepis odpowiedniej mieszanki wraz z ilością poszczególnych traw, które zakupione za listem gwarancyjnym u firm kontrolowanych, dadzą pewność rolnikowi, że pieniąż jego został odpowiednio użyty.

Nasiona buraków.

Z nasion buraków otrzymała Stacya do oceny jednaście p buraków pastewnych. Żadna z krajowych cukrowni nie zwróciła

stacyi z zapytaniem co do wartości swego nasienia, wytłumaczyć sobie możemy to tylko tem, że Stacya nie dosyć długo istnieje jeszcze i za mało dała się poznać w kraju.

Niżej podana tablica przedstawia obraz wartości wycenionego nasienia buraków pastewnych.

	Ilość przesyłek			Siła kiełkowania									Ilość kiełkujących kłębków na 100			Ilość kłębków w 1 kilo towaru		
	Zanieczyszczenie w %			Ilość kłębków na 100 nasionych			Ilość kłębków w 1 kilo towaru			Ilość kłębków na 100			Ilość kłębków w 1 kilo towaru					
	min.	max.	śred.	min.	max.	śred.	min.	max.	śred.	min.	max.	śred.	min.	max.	śred.			
Buraki pastewne	11	3	9	4	68	172	112	37468	87376	59717	42	80	63	37600	57800	48150		
Normy przyjęte przez Stację			3		150			70000				80						
Dyferencya przyjęta przez Stację przy danej gwarancji			1		1			1200				4						

Wszystkie przysłane do oceny próbki buraków były pochodzenia obcego, wynik oceny nie świadczy wcale o ich szczególniejszej dobroci, charakteryzuje je tylko dobre wyczyszczenie, przymiot, który w przeważnej ilości nasion sprowadzonych z zagranicy spotykamy. Mamy wprawdzie w kraju kilka zakładów produkcji nasion buraków pastewnych, nie jednak o nich nie jest w stanie powiedzieć nasza Stacya, mimo bowiem kilkakrotnego przypominania o egzystencji teje, jedyną odpowiedzią było głuche milczenie.

Zboża.

Razem otrzymała Stacya do oceny 215 próbek z czego wypada 190 prób zbóż robionych dla komitetu c. k. Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie w celu wycenienia plonu z doświadczeń polowych. Wynik badań nad temi próbkami ogłosił kierownik Stacji w osobnej broszurce, obecnie zaś przejdziemy do przedstawienia obrazu 25 prób jęczmienia, owsa i pszenicy przysłanych przez strony:

Nazwa rośliny	Ilość próbek			Waga, jednohektolitra			Waga 1000 ziarn			Czystość w %			Siła kiełkowania w %			Waga łuski nasiennej			Na 100 ziarn trączystych			Na 100 ziarn przejsio wych			Na 100 ziarn skrelistych		
	min.	max.	śred.	min.	max.	śred.	min.	max.	śred.	min.	max.	śred.	min.	max.	śred.	min.	max.	śred.	min.	max.	śred.	min.	max.	śred.			
Jęczmień	11	60	70	67	31	43	41	98	100	99	92	99	97	10	17	14	6	29	17	40	73	57	12	52	27		
Owies	10	49	56	53	28	35	32			100	90	97	93	20	32	28											
Pszenica	4	70	82	77	29	33	31			100	98	99	99						99						1		

Porównyując wartość towaru przesłanego do oceny z normami przyjętymi przez Stację widzimy, że nasiona te przeważnie w kraju uprawiane (rolniczy zakład uprawy nasion Jul. br. Brunickiego w Strzałkowie-Podhorcach) odznaczają się w wielu punktach swą zupełną dobrocią.

Nasiona leśne.

N a z w a r o ś l i n y	Czystość	Siła kieł-
	w %	kowania w %
Akacya	96	98
Głóg darnisty (owoce)	—	42
Grab	98	83
Jarząbek (owoce)	—	68
Jasion	99	85
Klon	97	45
Olsza czarna	95	11
Sosna	99	80
Świerk	96	74
Zarnowiec	99	84

Nasiona te pochodzenia krajowego (Krajowa kultura nasion Borowna I. Bulsiewicza w Bochni), z wyjątkiem jedynie olszy czarnej, zaliczyć trzeba do nasion dobrych. Pomyślny ten obraz naszej kultury winien zachęcić producenta do dalszej pracy na tem polu i otworzyć oczy wszystkim tym, którzy za drogie pieniądze sprowadzają śmiecie z za granicy. Żadne pole z kultury nasion nie leży tak nisko jak produkcya większej części nasion leśnych i w tym to kierunku obdarza nas zazwyczaj zagranica tem, co ma najgorszego. Zawód, dla wysiewającego tem boleśniejszy, iż nasiona te zazwyczaj bardzo długo leżą w ziemi i często dopiero po roku można się przekonać, że z posiewu mało co zeszło. Widzimy więc doniosłe znaczenie stacyi w tym wypadku i listów gwarancyjnych, wydawanych przez kontrolowane firmy.

Różne nasiona.

Do grupy tej zaliczamy nasiona roślin rolniczych, nie objętych poprzednimi wykazami, oraz nasiona jarzyn. Próbkę te były przeważnie brane z towaru sprowadzonego z zagranicy, niektóre tylko z nasion jarzyn są produkowane u nas.

N a z w a r o ś l i n y	Czystość w %			Siła kieł- kowania w %		
	Min.	Max.	Śred.	Min.	Max.	Śred.
Łubin żółty	—	—	100	—	—	96
Szporek	—	—	98	—	—	74
Gorczyca	—	—	93	—	—	92
Kukurydza	95	99	97	63	99	90
Turnips	—	—	98	—	—	88
Groch	80	98	91	95	99	97
Karpiele	—	—	99	—	—	82
Kapusta	98	99	99	73	89	80
Pietruszka	—	—	98	—	—	51
Cebula	—	—	100	47	75	61
Marchew	—	—	95	—	—	62

Pasze skencentrowane.

Stacya miała w tym kierunku nadzwyczaj skromną działalność. Przesłano bowiem tylko dwie próbki makuchu rzepakowego do oceny, które okazały się prawdziwe i czyste i jedną próbkę mąki z zapytaniem o jej pochodzenie,

Działalność doświadczalna.

Prace doświadczalne nie mogły być w roku ubiegłym tak rozwinięte, jak to być powinno z jednej strony dla braku sił pomocniczych, z drugiej strony dla braku czasu.

Kierunek ten nader ważny obejmuje dwa działy: pierwszym są prace laboratoryjne, drugim doświadczenia polowe, które mogą być wykonywane samodzielnie przez stacyę albo z współudziałem rolników praktycznych. Z prac laboratoryjnych robiono badania nad przyspieszeniem siły kiełkowania za pomocą środków mechanicznych, nad ściśnięciem przedstawieniem wartości użytkowej towaru, oraz porównywano dokładność oraz obrachowano poprawkę dla przyrządów do oznaczenia wagi hektolitra, a mianowicie: przyrządu Haberlanda, normalnego berlińskiego i systemu Brauera. Dalej przeprowadzała stacya, na wezwanie firmy Mayster, Lucius i Brüning w Höchst koło Frankfurtu, próby wazonowe nad nitraginą. Doświadczenia przeprowadzane na kulturach sterilizowanych, zarażonych i niezarażonych, nie dały zupełnie jasnego wyniku i muszą być w roku przyszłym powtórzone. Z doświadczeń polowych założono 8 poletek z trawami i 6 różnymi koniczami jak koniczem górskim, panońskim białym v. lodigiano itp. w celu oznaczenia tychże trwałości i wydatności, oraz przeprowadzono próby nad działaniem pikowania na poprawę jakości i ilości plonu. Doświadczenia z trawami, koniczami, pikowaniem muszą być prowadzone jeszcze przez szereg lat, aby mogły dać jakieś poważniejsze rezultaty. Z kultur na większą skalę prowadziła stacya przy pomocy zapomogi Oddziału lwowskiego c. k. Towarzystwa gospodarskiego, szkółkę dziś już zaczynających wszędzie wymierać Czerech kleparowskich. Przeszło tysiąc szlachetnych drzewek, i pięć tysięcy dziczeków jest owocem tej pracy. Pan Julian Topolnicki jeneralny zastępca, dla Galicyi i Bukowiny, wyrobów p. Jean Souher w Antwerpii, zaproponował stacyi przeprowadzenie doświadczeń nad skutecznością proszku i brejki fostitowej nad zarazą ziemniaczaną, zobowiązując się dostarczyć fostit bezpłatnie. Stacya jednak nawet na takich warunkach nie mogła się podjąć przeprowadzenia tych doświadczeń a to z powodu bardzo skromnych środków finansowych, jakimi rozporządza.

W doświadczeniach na szerszy zakres, brała Stacya botaniczno-rolnicza udział przy przeprowadzaniu prób polowych z ramienia Komitetu c. k. Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie. Udział stacyi polegał na przygotowaniu doświadczenia, oraz wycenienia plonu. Obrazem doświadczeń tych jest ogłoszona drukiem, przez kierownika stacyi, praca pod tytułem: „Sprawozdanie krajowej stacyi doświadczalnej botaniczno-rolniczej w Dublanach z upraw próbnych jęczmienia i owsa, wykonanych w r. 1895 z polecenia Komitetu c. k. Towarzystwa gospodarskiego w 21 miejscowościach Galicyi wschodniej“.

Kronika Stacyi.

W roku ubiegłym zaszczycił odwiedzinami Stacyę JE. Marszałek krajowy Stanisław hr. Badeni, przyczem zobaczywszy braki stacyi i jej skromne środki uznał potrzebę rozszerzenia tejże, prócz tego raczyli odwiedzić stacyę: JW. Pan Edward Jędrzejowicz, członek Wydziału krajowego, JW. Stanisław Brykczyński, zastępca członka Wydziału krajo-

wego, JW. radca rządowy, Władysław Struszkiewicz, JW. Tadeusz Langie, kurator szkoły. Z obcych odwiedzili stację:

Dr. Teodor Weinzierl, dyrektor stacji botaniczno-rolniczej w Wiedniu — pan Scheidemann rzeczoznawca dla spraw rolniczych w ambasadzie niemieckiej w Wiedniu, oraz p. Kopens, ministeryalny inspektor kultur torfowych dla Galicji.

W myśl polecenia Wys. Wydziału krajowego udał się kierownik stacji dr. Ignacy Szyszylowicz w podróż naukową do Danii, Szwecji i Norwegii w celu poznania urządzeń tamtejszych stacji doświadczalnych. Po drodze zwiedził stacje kontrolne i doświadczalne w Pradze, Wrocławiu, Berlinie, Dreźnie, Lipsku, Halii i Hamburgu. W Danii zabawił przez trzy tygodnie, które poświęcił częściowo poznaniu zakładów naukowych w Kopenhadze, jak stacji doświadczalnych chemicznych i bakteryologicznych, przy Akademii rolniczej, laboratorium Karlsberg dla chemii biologicznej i studyów fermentacyjnych, stacji biologiczno-fermentacyjnej Jörgensena, stacji kontroli nasion, stacji kontroli masła i margaryny, oraz prywatnej stacji kontroli nawozów dra Stejna, częściowo zaś zajmując się poznawaniem rozrzuconych po kraju stacji i pól doświadczalnych, jak w Lyngby, Skjeskör i t. p. W Norwegii, w której równy przeciąg czasu pozostawał, zwiedził Zakład naukowy rolniczy w Aas pod Christianią i tamże istniejącą stację kontroli nasion, pola doświadczalne koło Bygdo kongens, oraz stację chemiczną w Christianii. Najdłużej zabawił w Szwecji, gdzie zwiedził Zakład kultury nasion w Svalöf. Wyższą szkołę rolniczą w Alnarp i przy niej istniejącą stację chemiczną, stację kontroli nasion w Sztokholmie i w Lund, Akademię umiejętności rolniczych w Sztokholmie i należące do niej pola doświadczalne, oraz pracownię chemiczną i patologiczną, dalej Wyższą szkołę rolniczą w Ultunie koło Upsali i tamtejsze pola doświadczalne. Wynik podróży ogłoszony będzie później w obszerniejszym sprawozdaniu.

Asystent przy katedrze botaniki p. Józef Paczoski, który za skromnym wynagrodzeniem pomagał przy robotach stacyjnych, podał się o uwolnienie od tych przeciążających go czynności. Wysoki Wydział krajowy rozporządzeniem z d. 30. lipca 1896 L. 27.517 uczynił zadość jego prośbie. Wskutek tego wobec równoczesnej nieobecności kierownika czynności stacyjne zostały zawieszane i kilka prac z niemałą stratą stron musiały zalegać. Mam nadzieję, że Wysoki Sejm uchwalając posadę stałego asystenta przy stacji, zechce raz na zawsze usunąć tego rodzaju nieprawidłowości, która psując opinię stacji, wpływa niepomyślnie na dalszy jej rozwój.

SPRAWOZDANIE z działalności krajowej stacyi chemiczno-rolniczej

w Dublanach

za czas od 1. kwietnia 1895 do 1. października 1896 r.

przedłożył

Józef Mikułowski-Pomorski

kierownik stacyi.

Krajowa stacya chemiczno-rolnicza w Dublanach otwartą została w dniu 1. kwietnia 1895 r., lecz z powodu robót przygotowawczych rozpoczęła swe czynności dopiero w dniu 1. lipca 1895 r.

Kierownikiem Stacyi mianowanym został Józef Mikułowski-Pomorski, prof.-adjunkt chemi rolniczej w krajowej wyższej szkole rolniczej w Dublanach.

Asystentem Stacyi został Ignacy Kosiński, chemik. Obowiązki laboranta poruczono Waleryanowi Wdowickiemu, majstrowi mechanikowi.

Personal ten pozostał bez zmiany do dnia dzisiejszego. Stacya pomieszcza się na pierwszym piętrze gmachu krajowej wyższej szkoły rolniczej w Dublanach i zajmuje 5 pokoi wraz z łączącym je korytarem. Do stacyi należy też piwnica, służąca na skład chemikalii i szkła.

Działalność Stacyi.

Rozbiory chemiczne.

Od czasu otworzenia Stacyi do 1. października 1896 r. nadesłano do Stacyi ogółem 395 próbek do rozbioru, a mianowicie:

gleby	61 próbek
wody	13 "
torfu	10 "
mleka, sera i t. p.	17 "
buraków cukrowych	32 "
nawozów sztucznych	232 "
pasz skoncentrowanych	3 "
wapieni i wapna	8 "
wina, wódki i t. p.	3 "
popiołów roślinnych	16 "
ogółem	395 próbek

Ilość nadesłanych próbek wzrasta bardzo znacznie i tak od 1. lipca 1895 r. do 1. stycznia 1896 r. nadesłano próbek 151 w tem nawozów 75, od 1. stycznia 1896 r. do 1. października 1896 r. nadesłano próbek 244 a w tem nawozów 157. Szczególniej pod względem zapotrzebowania Stacyi w kierunku oceny nawozów sztucznych widać nader pożądaną wzrost liczby nadsyłanych próbek.

Z pomiędzy próbek nawozów było nadesłanych

przez rolników	140
przez fabrykantów i kupców	92

Kontrola nawozowa i nasz handel nawozami sztucznymi.

Na podstawie próbek zbadanych w stacyi możemy sobie wyrobić obraz stosunków panujących na polu handlu nawozami sztucznymi u nas. Główna część badanych nawozów, są to preparaty kostne, mączki kostne w stanie surowym, często do połowy odklejone, superfosfaty kostne i mineralne, a w znacznie mniejszej ilości żuźle Thomasa. Nawozów azotowych używają u nas rolnicy bardzo nie wiele.

Z częstych zapytań stawianych Stacyi wywnioskować możemy, że ogół naszych rolników niesłusznie przyi isuje specjalną wartość superfosfatom kostnym, płacąc za kwas fosforowy w nich zawarty drożej niż za ten sam w superfosfatach mineralnych.

Większość próbek badanych były to produkty zamiejscowego wyrobu. Galicyjskim wyrobom, szczególnie pochodzącym z mniejszych fabryk zrobić można zarzut niejednorodności, wskutek złego wymieszania, oraz zbytniej wilgotności, czemu się dziwić nie można, gdyż prawie wszystkie nasze fabryki nawozów sztucznych są prowadzone sposobem czysto empirycznym z wykluczeniem badań chemicznych, które są tutaj niezbędne.

Stacyi przychodzi nieraz z trudnością dowiedzenie się z jaką gwarancją, nadsyłający próbkę dany nawóz nabył, a często też okazuje się, że kupujący zaniedbuje żądania szczegółowszej gwarancji. Zdarza się to najczęściej przy zakupie kości, przy których nabywca często żąda jedynie, aby kości były czyste, zapominając, że czyste kości mogą być bardzo rozmaitego składu.

Wskutek trudności tych, niepodobieństwem jest podanie ściśle w ilu wypadkach Stacya skonstatowała niedotrzymanie gwarancji. Z faktów które doszły do wiadomości Stacyi przekonujemy się jednak, że tego rodzaju braki jak np. 1—2% kwasu fosforowego, wynoszące różnicę na wartości wagonu superfosfatu 20—50 zł., są wypadkiem często spotykanym nawet przy dostawach poważniejszych firm.

Jak to można przewidzieć z góry największych nadużyć dopuszczają się pośrednicy przy sprzedaży detalicznej w małych miasteczkach. W celu zebrania odpowiedniego materiału, Stacya ogłosiła w r. 1895 w jesieni wezwanie do zarządów kółek rolniczych i ludzi dobrej woli z prośbą o nadsyłanie próbek nawozów nabytych przez włościan. Na skutek tego wezwania nadesłano do Stacyi próbek 14. Z tych

L. d.	Nadesłane przez	Zawierało			Gwarantow. było		
		kwasu fosfor. w wodzie rozpuszczalnego %	kwasu fosfor. w kwasach rozpuszczalnego %	azotu %	kwasu fosfor. w wodzie rozpuszczalnego %	kwasu fosfor. w kwasach rozpuszczalnego %	azotu %
46	Kółko rolnicze Hamłówka	6.91	17.01	1.22	12.0	—	2.5
67	Zwierzchn. gminna Jeleńnicy samej	2.87	—	2.50	10-12	—	3-4
69	Kółko rolnicze w Brzanie	10.65	—	1.63	14.15	—	1 ³ / ₄ -2 ¹ / ₄
70	Kółko rolnicze w Brzanie	11.64	—	2.46	15-16	—	3 3 ¹ / ₂
72	Kółko rolnicze w Niebieszczanach	12.19	15.24	2.18	11.0	—	3 ⁰ / ₁₀
73	Kółko rolnicze w Niebieszczanach	—	16.38	0.76	% jaki się tylko w czystych kościach znajduje		
74	Kółko rolnicze w Niebieszczanach	—	11.23	3.75	mąka kościana paszona		
w roku 1896 nadesłano :							
220	Zarząd główny kółek rolniczych	11.76	—	0.1	Nawóz ten kupiony przez gospodarza z Jurkowa po 9.50 zł. za cefnar pod nazwą „Pomoc“ wart. jest 2.80 zł.		
353	Zarząd gm. Harta	8.71	—	2 ¹ / ₂	Sprzedany jako „kości“ w cenie 7.50 zł. Wartości rzeczywistej 4.92 zł.		

Już te kilka liczb wystarczą do przekonania każdego, o nadużyciach jakie się dzieją. Zapobiedz złemu mogłaby skutecznie jedynie ustawa państwowa, regulująca handel nawozowy i pozwalająca organom władz administracyjnych przy współudziale laboratorów i stacyi doświadczalnych na rozciągnięcie swej opieki na fabryki i wszelkie składy nawozów sztucznych. Albowiem, jakkolwiek jesteśmy przekonani, że ruchliwsza organizacja kółek rolniczych mogłaby i może przynieść wielką pomoc przez dostarczenie drobnym rolnikom towaru przedniej jakości, to jednak, znając warunki bytu naszego włościanina twierdzić na pewno możemy, że jeszcze dziesiątków lat na to potrzeba, aby on nabrał przekonania do zbiorowych zakupów i zachowania ostrożności, których często i inteligentniejsza klasa nie przestrzega. Tańsza oferta, dogodniejsze warunki kredytowe przy elokwencji małomiasteczkowego pośrednika, kuszą i kuścisć zawsze będą, zarówno posiadacza mniejszej jak i większej własności, więc dążąc do możliwie najszerszej rozwiniętego zniżania się w handlu nawozowym, zaniedbywać nie należy starań, aby ustawodawstwo państwowe, które od roku zeszłego rozciągnęło swe skrzydła opiekuńcze nad handlem pokarmami, otoczyło swoją opieką również i handel nawozami sztucznymi.

Kontrola nawozowa.

Dążąc ku poprawie stosunków handlowych na naszym rynku nawozów sztucznych, Wysoki Wydział krajowy zatwierdził ustawę „kontroli nawozów sztucznych“ wykonywanej przez krajową stacyę chemiczno-rolniczą w Dublinach. W krajach, gdzie ustawodawstwo nie podciąga oszukaństwa przy sprzedaży nawozów sztucznych pod paragrafy kodeksu karnego, lecz karze je jedynie jako niedotrzymanie umowy, tego rodzaju kontrola oddaje nader doniosłe usługi. Istotą tej kontroli jest dobrowolne poddanie przez fabrykanta względnie kupca towaru kontroli stacyi w ten sposób, że kupiec obowiązuje się nabywcy podawać według ścisłego przez stacyę podanego przepisu jakie składniki gwarantuje i dawać gwarancję w postaci jednej liczby, a nie, jak to się u nas praktykuje, w postaci dwóch liczb, z których tylko niższa obowiązuje kupca. A więc gwarantując według wymagań stacyi, firma, stojąca pod kontrolą, gwarantować będzie kwas fosforowy ze ścisłym oznaczeniem w czem jest rozpuszczalny, i dajmy na to: nie 12—14%, ale ściśle 12, 13 lub 14%. W ten więc sposób usuwa się z góry możliwość nieporozumień, powstających z nieściślej nazwy nawozu lub jakiegoś składnika, jak się to dzieje np. z kwasem fosforowym „w ziemi rozpuszczalnym“ lub łudzących gwarancjach w postaci dwóch liczb, które przy umowie dążą ku liczbie wyższej, a przy zapłacie przyjmują za normę liczbę niższą.

Następującym ważnym punktem kontroli nawozowej jest dobrowolne zgodzenie się sprzedającego, że za podstawę obrachunku z kupującym przyjmuje rezultat na jego koszt wykonanego rozbioru danego nawozu w stacyi. Próbkę pobiera konsument już po odebraniu towaru. W ten więc sposób, kupując u firmy kontrolowanej, nabywca ma pewność:

1. że w razie niedotrzymania gwarancji, kupiec zwróci mu należność za niedostarczoną ilość pokarmów roślinnych, bez specjalnej co do tego umowy;
2. że nie zostanie w błąd wprowadzonym przez dwuznaczne określenie gwarancji.

Sprzedający ma zaś tę wielką korzyść, że opierając handel na tak jasnej podstawie, przy wszelkich powstać mogących nieporozumieniach nie może być nigdy posądzonym o chęć rozmyślnego niedotrzymania umowy.

Dla handlu rzetelnego kontrola nawozowa nie jest ani ograniczeniem swobody, ani utrudnieniem ruchu. Dla handlu nierzetelnego jest probierzem, którego wytrzymać nie może. Z tego więc względu kon-

trola nawozowa ma na celu nietylko dobro rolników, ale i interes sprzedającego.

Uznając doniosłość tej urzędowej kontroli dla uzdrowienia handlu nawozami sztucznymi, w celu jak największego jej rozszerzenia, taryfa stacyjna została specjalnie dla firm kontrolowanych obniżoną. Jednak z żalem na tem miejscu zaznaczyć musimy, że umowę co do kontroli nawozowej zawarła ze stacją jedna tylko firma. Tłumaczenie zaś niechęci przystępowania do kontroli nawozowej niedbalstwem odbiorców przy pobieraniu próbki, różnicami w oznaczeniach rozmaitych stacyi itp., uważać należy za zupełnie nieuzasadnione, gdyż interesy kupca są całkowicie zabezpieczone przez protokół pobrania próbki podpisany przez świadków postronnych, oraz przez przechowanie części próbki. W ten sposób sprzedający ma możliwość skontrolowania rozbioru stacyi.

Kontrola pasz kupnych.

W ciągu istnienia stacyi nadesłano do rozbioru zaledwie 3 próbki pasz kupnych. Fakt ten dowodzi, że rolnicy nasi mało uwagi zwracają na to, że zakupując jakąś paszę, więc: makuchy, otręby i t. p. kupują nie masę jednostajnego zawsze składu, ale produktu bardzo rozmaitej jakości. I tak n. p. wiemy, że makuchy rzepakowe mogą zawierać 21.04 do 43.5% białka, od 3.77 do 21.45% tłuszczu, więc zarówno przy obliczaniu ceny, jak też przy skarmieniu paszy, rolnik może przeprowadzać kalkulacje znając ściśle ilość zawartych pokarmów. Nie wielki koszt analizy może się sownie opłacić.

Doświadczenia przeprowadzone przez stacje.

Jeśli w Niemczech powołanie do życia licznych stacyi doświadczalnych z ich przeważnym kierunkiem kontrolnym, wypływało z potrzeb miejscowego wysoko stojącego rolnictwa, to przystosowując stacje w Galicyi do potrzeb miejscowych, uznać musimy, że rolnictwo nasze, stojące na niskim stopniu rozwoju potrzebuje przede wszystkim stacyi, któraby się nietylko zajmowała kontrolą używanych u nas w niewielkiej ilości środków, ale któraby przede wszystkim miała na celu swej pracy zbadanie warunków rolniczych kraju, potrzeb gleb typowych. Wiadomości w ten sposób zebrane pozwolą stacyi dawać rolnikowi wskazówki co do tego ważnego pytania: które ze środków intensywnego rolnictwa, stosowanych na Zachodzie Europy, przyniosą rolnikowi korzyści w naszych warunkach ekonomicznych i terytorjalnych?

Z szeregu kwestyi, które w tym kierunku czekają opracowania, uważam za najważniejszą kwestyę nawozów sztucznych. Miliony, które wydają na nawozy nasi sąsiedzi z zachodniej Europy i północna Ameryka, nie są zmarnowanym groszem, ale stanowią źródło dochodu dla rolnictwa, więc jeśli setki milionów idą na nawozy, to po za zwrotem kosztów nakładu przynoszą one w zysku dziesiątki milionów, które sownie wynagradzają pracę rolnika i pozwalają produkować taniej.

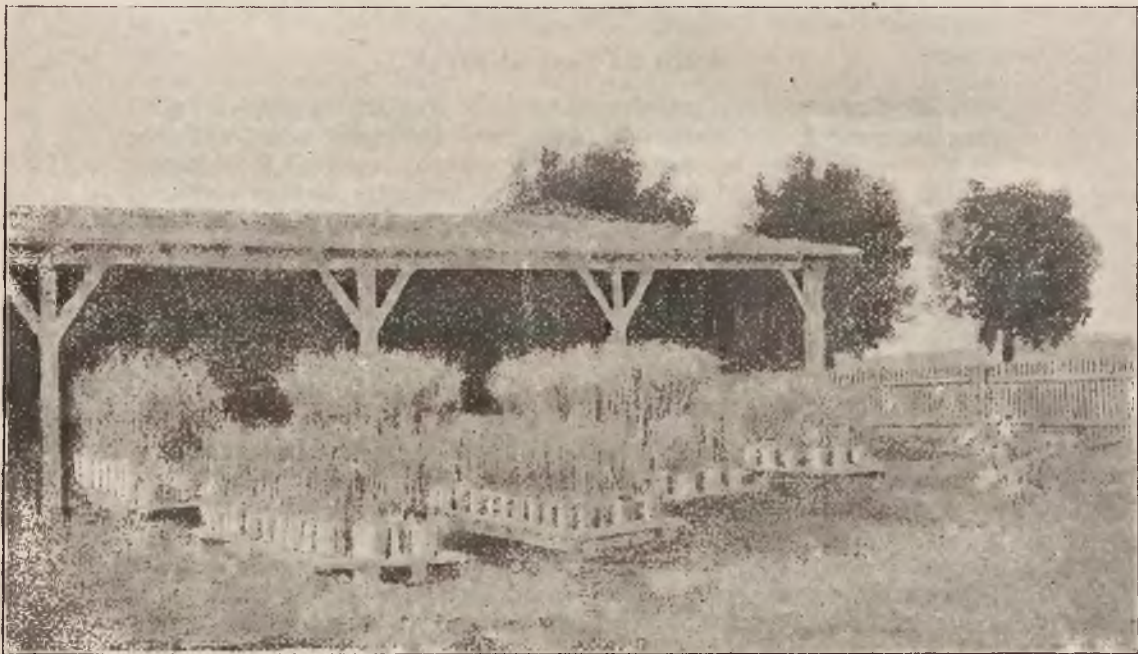
Warunki kraju naszego nie są specjalnie korzystne dla rozwoju intensywniejszego rolnictwa. Za nawozy płacić musimy drożej, a za zboże dostajemy mniej jak Niemiec lub Francuz. Jednakowoż, pomimo to, mamy liczne dane do przypuszczenia, że i u nas kwestya szerszego stosowania nawozów sztucznych połączoną jest z nadzieją podniesienia zysków z rolnictwa.

Na zachodzie Galicyi konsumpcya nawozów wzrasta szybkim krokiem, a i na wschodzie sporadyczne doświadczenia, oraz praktyka postępowszych, wskazują, że i tu w postaci nawozów sztucznych możemy znaleźć nowe źródło dochodów w gospodarstwie rolnem.

W zrozumieniu tych potrzeb naszego rolnictwa, krajowa stacya doświadczalna chem.-roln. postawiła na pierwszym punkcie swego programu, przede wszystkim zbadanie typowych gleb galicyjskich, co do ich potrzeb nawozowych. Chcąc stosować nawozy, musimy przedewszyst-

kiem zbadać czego naszym glebom brakuje. Analiza chemiczna gleby daje nam co do tego ogólnikowe, a często niedostateczne wskazówki, więc uciec się musimy do innego środka, a mianowicie do doświadczenia, przeprowadzonego bezpośrednio, na badanej glebie. W tym więc celu, w roku bieżącym, uzyskawszy od Wysokiego Sejmu kwotę 600 zł. oraz przy pomocy zasiłku udzielonego stacyi przez komitet c. k. Towarzystwa gospodarskiego, wzniesioną została szopa dla doświadczeń wazonowych (p. fig. 1.) i stacya rozpoczęła doświadczenia nad potrzebami nawozowymi gleb galicyjskich metodą p. Wagnera.

1. Szopa dla doświadczeń wazonowych.



Równocześnie przy współdziałaniu komitetu c. k. Towarzystwa gospodarskiego, oraz oddziałów pokuckiego i rohatyńskiego, stacya przeprowadziła w r. 1896 szereg doświadczeń w polu, dążąc do tego, aby każde doświadczenie polowe było uzupełnione doświadczeniem wazonowym, wykonanem z tą samą glebą.

W r. 1896 wykonane zostały następujące doświadczenia:

1. Doświadczenia wazonowe.

1. Doświadczenia nad potrzebami nawozowymi gleby z Dublan (stoki północ),
2. " " " " " " z Baszni (pow. cieszan.),
3. " " " " " " z Załucza (pow. śniatyni.),
4. " " " wpływem rozdzielania nawozów na ich użytkowanie przez rośliny,
5. " " " względną wartością kwasu fosforowego w postaci mąki kostnej, naturalnej i fermentowanej żużli Thomasa i fosforytów północno-rosyjskich.
6. " " " wpływem fermentacji mąki kostnej na użytkowanie kwasu fosforowego przez roślinę.

Rezultaty tych doświadczeń, po wykonaniu związanych z nimi rozbiórów chemicznych ogłoszone zostaną w osobnem sprawozdaniu Stacyi. Na tem miejscu przedstawiam tylko zdjęcia fotograficzne z szeregu doświadczeń nad potrzebami nawozowemi gleb. Ryciny te wykazują, poglądowiej jak liczby, rozmaite potrzeby tych ziem, a równocześnie wykazują wartość tego rodzaju badań dla potrzeb praktycznego rolnictwa.

Doświadczenia nad potrzebami nawozowemi typowych gleb galicyjskich.

(Fig. 2). Dublany. Niwa „Stoki północne“.



bez nawozu	Superfosfat	Kainit	Superfosfat kainit	Saletra	Superfosfat saletra	Superfosfat saletra kainit
O.	F.	P.	F.+P.	Az.	F.+Az.	F.+Az.+P.

2. Doświadczenia polowe.

Za inicjatywą i przy współudziale Stacyi w celu zbadania potrzeb nawozowych gleby, komitet c. k. Towarzystwa gospodarskiego zorganizował doświadczenia w r. 1896 w dziesięciu rozmaitych miejscowościach kraju, a mianowicie: w Dublanach, Waniowie (pow. bełzki), Sarnkach górnych (pow. rohatyński), Żurawicy pow. przemyski), Cieszanowie, Strzałkach (pow. bobrecki), Boratynie (pow. sokalski), Wysocku (pow. brodzki), Nozdrzcu (pow. brzozowski).

Oddział rohatyński c. k. Towarzystwa gospodarskiego zorganizował doświadczenia w pięciu miejscowościach, a mianowicie: w Putiatynicach, Czerczu, Podmichałowicach, Żurawiu, Psarach; Oddział pokucki w sześciu miejscowościach, a mianowicie: w Załuczu dolnem i górnem, w Matyjowicach, Oknie, Pererowie, Gwoźdźcu. Po za tem komitet c. k. Towarzystwa gospodarskiego zorganizował próby z zastosowaniem kainitu w 5. miejsc., a mianowicie: w Cieszanowie, Wysocku (pow. brodzki), Potyliczu (pow. rawski), Wojtkowej (pow. dobromilski), Sękowej woli (pow. sanocki).

Również pod kierownictwem stacyi przeprowadził doświadczenia nad potrzebami nawozowemi p. Orpiszewski z Krościenka wyżnego.

Oprócz tego Stacya przeprowadziła swojemi siłami w Dublanach następujące doświadczenia nawozowe polowe:

(Fig. 3). Basznia.



Bez nawozu	Superfosfat	Saletra	Kainit	Superfosfat saletra	Saletra kainit	Superfosfat saletra kainit	Superfosfat saletra kainit wapno
O.	F.	Az.	P.	F.+Az.	Az.+P.	F.+A.+P.	F.+Az.+P.

(Fig. 4). Zaluze.



Bez nawozu	Superfosfat	Kainit	Saletra	Superfosfat saletra	Saletra kainit	Superfosfat saletra kainit
O.	F.	P.	Az.	F.+Az.	Az.+P.	F.+Az.+P.

Wyjaśnienie użytych skrótów: O = bez nawozu; F = kwas fosforowy; Az = azot; P = potas.

1. nad względną wartością żużli Thomasa i superfosfatu użytych na wiosnę.
2. nad wpływem nadmiernych ilości saletry (800 kg. na ha) na rozwój i skład chemiczny owsa,
- 3 a) nad wpływem rozdzielania nawozów na plon owsa (nawożenie kupkowe, rządowe, równomierne),
- b) nad wpływem rozdzielania nawozów na plon kartofli.
4. nad względną wartością fosforytów północno rosyjskich,
5. nad potrzebami nawozowymi gleby dublańskiej, niwa „za baranem“,
6. nad działaniem gipsu dawanego w rozmaitym czasie na skład chemiczny koniczyny,
7. nad nawożeniem pogłównem kainitem-łubinu.

Na tem miejscu należy podnieść ruch oddziałów c. k. Towarzystwa gospodarskiego w kierunku organizowania i przeprowadzenia doświadczeń. Oprócz wyżej wymienionych oddziałów, już od lat paru przeprowadzone są doświadczenia w oddziale cieszanowskim pod kierownictwem p. Leona Moszyńskiego w folw. Basznia. Doświadczeniami temi zbadane zostały potrzeby nawozowe gleby miejscowej, więc rolnicy okoliczni czerpać mogą wskazówki jakich nawozów używać i jak je mają stosować.

Niżej podpisany mając sposobność uczestniczenia w zebraniu Oddziału cieszanowskiego, które się odbyło w Baszni w czerwcu r. b., doszedł do tego przeświadczenia, że oddziały c. k. Towarzystwa gospodarskiego, dążąc do podniesienia rolnictwa, nie pożyteczniejszego zrobić nie mogą jak zakładanie pól doświadczalnych. Koszt takiego przedsięwzięcia niewielki, planu i wskazówek fachowych udzieli każdemu przeznaczona do tego instytucja krajowej stacyi doświadczalnej, więc chodzi tylko o zrozumienie tego przez ludzi dobrej woli i inicjatywy, że ani książka, ani żywe słowo wykładu, nie jest w stanie tak przekonać, jak rzecz widziana, doświadczenie wykonane nie gdzieś daleko, ale o miedzę.

Wykłady.

Cel, jaki postawili stacyi doświadczalnej chemiczno-rolniczej jej inicjatorzy, da się wówczas w pełni osiągnąć, jeśli stacya działać będzie w kierunku potrzeb miejscowych, pozostając zawsze w ścisłej łączności z interesowanymi rolnikami. Z tego względu kierownik stacyi stara się, o ile mu czas i środki na to pozwalają, wchodzić w bliższe zetknięcie z rolnikami przez uczestnictwo na zebraniach Oddziałów c. k. Towarzystwa gospodarskiego, Kółek rolniczych, poruszając różne kwestye rolnicze, zachęcając do robienia doświadczeń.

W r. b. kierownik stacyi uczestniczył i przemawiał na 9 zebraniach, a mianowicie: na zebraniu Rady Ogólnej c. k. Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie, na zebraniach oddziałów w Kołomyi, Rohatynie, Lwowie, Dynowie (2 razy), Baszni, Kałuszu, oraz na walnem zebraniu Kółek rolniczych w Rzeszowie. Zainteresowanie się kwestyą stacyi, interpelacye stawiane prelegentowi świadczą, jak żywo odczuwają nasi rolnicy potrzebę instytucyi stacyi doświadczalnej w szerokiem tego słowa znaczeniu.

